

MESTERHÁZY BALÁZS

A világvallások közelebről

Tanári kézikönyv

Evangélikus hittankönyv
15–17 évesek számára

LUTHER KIADÓ

MESTERHÁZY BALÁZS

A világvallások közelebbről

Tanári kézikönyv

BUDAPEST, 2011

A könyv a Magyarországi Evangélikus Egyház támogatásával készült.

Lektorálta
PETRI GÁBOR
SOLYMÁR MÓNIKA
SÓLYOM ANIKÓ

Minden jog fenntartva. Bármely másolás, sokszorosítás,
illetve adatfeldolgozó rendszerben való tárolás
a kiadó előzetes írásbeli engedélyéhez van kötve.

© Mesterházy Balázs, 2011
© Luther Kiadó, 2011

Kiadja a Magyarországi Evangélikus Egyház Luther Kiadója, 2011
Felelős kiadó: Kendeh K. Péter
Olvasószerkesztő: Petri Gábor
Tervezőszerkesztő: Galgóczi Andrea

TARTALOM

ELŐSZÓ	4
A Magyarországi Evangélikus Egyház hittantervének részlete	5
Számonkérés	7
A VALLÁSOK VILÁGA – BEVEZETÉS	10
HAGYOMÁNYOKON ALAPULÓ HITEK	16
A KÖNYV VALLÁSAI	19
A zsidó vallás	20
A kereszténység	23
Az iszlám	25
AZ ÖRÖK VILÁGTÖRVÉNY VALLÁSAI	28
A hinduizmus	28
A dzsainizmus és a szikh vallás	31
A buddhizmus	32
KÍNA ÉS JAPÁN VALLÁSAI	34
Konfucianizmus – taoizmus – sintoizmus	34
KORUNK ÚJ VALLÁSI JELENSÉGEI	37
LETŰNT KOROK VALLÁSAI	40
<i>Tankönyvi kiegészítő fejezet</i>	
A fáraó	40
Egyiptomi halottkultusz, túlvilág	41
Az istenek panteonja	42
LETŰNT KOROK VALLÁSAI	44
<i>Tanári kézikönyv</i>	
BEFEJZÉS	46
JAVASLAT ÖSSZEFOGLALÓ ÓRÁRA	48
TÉMAZÁRÓ DOLGOZAT	50

ELŐSZÓ

Kedves Kollegáim!

Nem tudom, hogy ki milyen lelkülettel nyúl ehhez a tankönyvhöz, de remélem, hogy a legtöbbeknek legalább olyan élmény lesz vele dolgozni, mint amilyen sokat jelentett nekem az elkészítése: a megírás, a képek válogatása, a feladatok készítése, a honlapok, filmek ajánlásának kiválasztása.

2002 és 2005 között feleségemmel együtt Kodaikanalban, egy dél-indiai kisvárosban dolgoztunk egy keresztény alapítású nemzetközi iskolában, ahol mindennap megtapasztaltuk nemcsak a multikulturális közeget, hanem a vallások sokszínűségének valós jelenlétét. Itt dolgoztam az iskola és a hozzá tartozó gyülekezet másodlelkészeként, tehát ugyanúgy voltam lelki vezetője az amerikai misszionárius gyermekének, mint a tibeti buddhista diáknak, a helyi hindunak vagy az indonéz muzulmánnak. Hiszem, hogy az itt megszerzett élmények nemcsak az általunk készített képek nézésekor válnak az olvasó számára is nyilvánvalóvá, hanem talán az egész tankönyv szemléletén átsüt az, amellyel ott tudtunk élni és létezni.

Azt is remélem, hogy nem fognak megvádolni megalkuvó pluralizmussal, még kevésbé szinkretizmussal, amikor az egyes vallásokról olvasnak, hiszen tudatosan egyiket sem úgy mutatom be, hogy mennyivel ér kevesebbet a kereszténységénél, hanem Hans Künggel¹ együtt vallom azt, hogy túl kell lépniük az „abszolút” és a „relatív” hamis alternatíváin. Ezek alapján két dolgot érdemes megkísérelni:

1. keresztény önkritika más vallások tükrében;
2. keresztény kritika más vallások fölött, az ő *saját* küldetésük fényében, saját mértékük szerint.

Sokakkal együtt vallom azt, hogy a világban azért hallunk olyan sok vallási ellentétéről, mert hatalmas deficitünk van a világ különböző vallásairól való ismereteink terén, és megragadunk a hamis „abszolút igénynél”, és nem vagyunk hajlandóak meglátni mindenkiben Isten gyermekét. Az a reményem tehát, hogy ez a tankönyv is segíthet abban, hogy az ismereteink által egy teljesebb képünk legyen a világunkról, azokról a vallásokról, amelyek oly sokat jelentenek emberek millióinak függetlenül attól, hogy melyik földrészen születtek. Így nehezen mondanám egy napi öt imát fegyelmezetten elmondó muzulmánra, hogy pogány, de ugyanezt a szót nehezen használnám egy áldozatot rendszeresen bemutató hindura is, pedig Jézust egyikük sem vallja (legalábbis szájjal!) Urának.

Korunk – vallási szempontból – talán egyik legnagyobb veszélye az elvilágiasodás mellett a szinkretizmus térhódítása. Diákjaink által ismert sztárok, médiaszereplők felvesznek egy-egy vallást – vagy annak egy-egy gondolatát –, mellyel a ránk bízott fiatalok is szimpatizálnak vagy azonosulni tudnak; fontos megtanítanunk őket reflektálni ezekre is. Még hozzá úgy, hogy közben tudatosuljon bennük, hogy ezek a kiemelt gondolatok, elvek, tanok egy-egy vallás gondolkodásmódjába, kultúrkörébe, keletkezésének történeti korába hogyan illeszkednek bele.

Ennek a tankönyvnek a célja elsősorban az, hogy a különféle ismert, nagy vallásokról, vallási koncepciókról szóló ismereteket nyújtson a diákok számára. Így remélem, hogy a gondolkodás, az ismeret segíti a hívő fiatalokat azon az úton, amelyen reflektálniuk kell az őket érő hatásokra. Ha ebben segítséget nyújt nekik, és közben még a saját keresztény hitükhöz is közelebb viszi őket, akkor hiszem, hogy nem volt haszontalan ezzel foglalkozni. Velem ugyanis ez történt Indiában. Még sokkal közelebb kerültem Jézushoz, még természetesebben tudom megélni kereszténységemet és istenhitemet.

Ilyen felfedezéseket kívánok minden kedves kollégámnak!

A szerző

---

¹ KÜNG, Hans – VAN ESS, Josef: *Párbeszéd az iszlámról*. Palatinus, Budapest, 1998. 7–13. o.

A Magyarországi Evangélikus Egyház hittantervének részlete²

22 óra A világ vallásai

Óra- szám	Tananyag	Hangsúlyok, alapfogalmak	Célok
2	A vallás és a vallásosság	A vallás fogalma, motivációi; vallásgyakorlat, az élmény; a vallás etikai és közösségi vonatkozásai; vallás és kultúra; a világ mai vallási arculata, az emberiség vallási megoszlása.	Tudják a tanulók, mi a vallás, milyen jelentősége van. Lássák, hogy a vallásnak kihatása van az élet minden területére.
6	A történelmi Isten-kinyilatkoztatás vallásai Kereszténység Judaizmus Iszlám	 A kereszténység önértelmezése; kereszténység, keresztény felekezetek földrajzi, számbeli jelenléte napjainkban. A vallás lényege, a kiválasztottság; Ószövetség, Talmud; diaszpóra, a judaizmus mai jellegzetességei; a törvények szerepe; a zsidó vallásgyakorlat, ünnepek. Az iszlám kialakulása, Mohamed a vallásalapító; Mohamed tanítása; Korán; siíták és szunniták; az iszlám öt oszlopa; az iszlám törvény – saría; a hagyomány – szunna; az iszlám vallásgyakorlat, ünnepek; az iszlám terjedése napjainkban. A nők helyzete. Az iszlám viszonya más vallásokhoz.	 Ismerjék a tanulók a kereszténység, az egyes felekezetek számbeli és földrajzi jelenlétét a világban. Lássák meg, hogy a kereszténység vallásszociológiai szempontból egy vallás a sok közül, de önértelmezése szerint Isten Jézus Krisztusban adott kinyilatkoztatásának hordozója. Ismerkedjen meg a tanuló a judaizmus mai jellegzetességeivel, a vallásgyakorlat mai megjelenési formáival, lássa a hagyományok szerepét a megmaradásban. Ismerjék az iszlám vallás kialakulását, irányait, jellegzetes tanításait, valamint a vallásgyakorlat mai megjelenését. Lássák a vallás, a társadalom és a politika összefüggéseit.

² Megjelent: *Evangélikus Közlöny*, 2004/3., www.lutheran.hu/z/portal/hittan/tanterv.pdf.

10	Az örök világtörvény vallásai Hinduizmus	A hinduizmus fogalma. Védizmus, brahmanizmus; istenek sokasága; kasztok, reinkarnáció és az abból való szabadulás; rítusok és ünnepek.	Ismerjék a történelmi Istenkinyilatkoztatás és az örök világtörvény vallásai között lévő alapvető különbségeket. Lássák, hogy ezen vallások gyökerei több ezer évesek. Ismerjék a keleti vallások mai megjelenési formáit, a vallásgyakorlatokat, az egyes nemzeti vallások jellegzetességeit. Fedezzenek fel a „keleti” és a „nyugati” ember gondolkodása, életvitele, valamint a keresztény kultúrkör és a keleti kultúrák közötti különbségeket. Lássák, hogyan jelennek meg ezen vallások elemei a mai európai mindennapokban.
	Dzsainizmus és a szikh vallás Buddhizmus	A hinduizmus ellenhatásai, a dzsainizmus erőszakmentessége, a szikh vallás. Buddha személye, tanítása, üzenete; a vallási élet és a kultusz; a buddhizmus elterjedése. A buddhizmus viszonya más vallásokhoz.	
	A tibeti lámaizmus	A buddhizmus sajátos változata. A dalai láma.	
	A kínaiak vallása: konfucianizmus, taoizmus A japánok vallása: sintoizmus	Az ősi kínai vallás – ősök kultusza, jin és jang, Tao; Konfuciusz és tanai, Lao-ce, Tao-te king; kínai univerzizmus. ősök kultusza, természet tisztelete, sinto, sintoista szentély, szertartások, ünnepek, zarándoklatok, zen-buddhizmus.	
4	Korunk új vallási jelenségei	Alternatív vallási mozgalmak, pl.: New Age, Krisna-tudat társasága, szcientológia stb., az új vallási irányzatok kialakulásának gyökerei, okai. A fundamentalizmus.	Legyen véleményük azzal kapcsolatban, hogy miért fogékony a mai ember az új vallási irányzatokra. Tudjanak különbséget tenni szekta és egyház között.

A 8 osztályos gimnázium 6. évfolyamának (= 10. osztály) teljes tanévére szóló tantervben jelölt 62 órán felül további 12 óra áll rendelkezésre ismétlésre, számonkérésre.

Ez *A világ vallásai* című egység tehát körülbelül a tanév harmadát teszi ki, a gyakorlat azonban azt mutatja, hogy nem marad rá ennyi óra. Az Őszövetség nagyobb egysége után az utolsó negyedév (április–május) időszaka szánható reálisan erre a témára.

Az alábbi felosztás azt is megengedi, hogy akár 12–15 órában dolgozza fel az adott csoport a tananyagot, hiszen néhány téma összevonható, néhány elhagyható – az adott évre szóló tanmenet a tanár kompetenciája, témaszeretete és a csoport érdeklődése alapján rugalmasan alakítható.

10. osztályban a diákok többsége 16–17 éves, evangélikus középiskolásként rendelkezik megfelelő alapismeretekkel saját keresztény vallását illetően, legtöbbször konfirmált is, ideális esetben gyülekezeti kapcsolatuk is van. A téma nem tartozik az legérdektelenebbek közé, sőt talán az egyik legnagyobb érdeklődést kiváltó témakör a tinédzserek körében. Jó, hogy ha úgy tudnak részt venni egy beszélgetésben, hogy megfelelő muníciójuk van az adott témával kapcsolatban.

Ezek alapján a tankönyv abban ad segítséget, hogy ideálisan 22 tanóra + 1 összefoglaló óra + 1 számonkérés (témazáró dolgozat) + 1 értékelő óra (dolgozatok kiosztása, átbeszélése, téma lezárása) alatt a diákok közelebb kerüljenek a világ különböző vallásaihoz, önálló véleményt tudjanak formálni, és remélhetőleg a folyamat során saját (keresztény) identitásukban is megerősödnek.

A 22+3 óra általam javasolt felosztása a következő:

1. Bevezetés: vallások világa, fogalmak, élmények stb.
2. Bevezetés II. – A vakok és az elefánt
3. Hagyományokon alapuló hitek I. (Afrika és Óceánia vallásai)
4. Hagyományokon alapuló hitek II. (Az amerikai indiánok vallása)

Vagy:

3. Letűnt korok vallásai (a tanári kézikönyvben!)
  - a) Egyiptom
  - b) Görögország
  - c) Róma
4. Hagyományokon alapuló hitek: akkor és most
  - a) Afrika vallásai
  - b) Óceánia vallásai
  - c) Amerikai indiánok vallása
5. A Könyv (a történelmi istenkinyilatkoztatás) vallásai – nyugati vallások
6. A zsidó vallás I.
7. A zsidó vallás II.
8. Kereszténység
9. Iszlám I.
10. Iszlám II.
11. Az örök világtörvény vallásai – keleti vallások
12. Hinduizmus I.
13. Hinduizmus II.
14. Kisebbségi keleti vallások: dzsainizmus, szikh vallás
15. Buddhizmus I.
16. Buddhizmus II.
17. Kína vallásai: konfucianizmus, taoizmus
18. Japán vallása: sintoizmus
19. Korunk új vallási jelenségei I.
20. Korunk új vallási jelenségei II.
21. Korunk új vallási jelenségei III.
22. Korunk új vallási jelenségei IV.
23. Összefoglalás – feladatjavaslatok (Mindent vagy semmit!)
24. Témazáró dolgozat (tesztminta a tanári kézikönyvben)
25. Értékelés

Számonkérés

A tanári kézikönyvben egy kész témazáró dolgozatot csatolok, de a tankönyv feladatai is sokat segítenek egy-egy feladatsor összeállításában, kinek-kinek (a csoport és tanár) az egyéni igényei szerint.

Természetesen elképzelhető a tanítási folyamatban a témazáró dolgozaton kívül egyéb számonkérési lehetőség is, akár az egyes alegységek után egy-egy rövid kvíz óra elején vagy szóbeli felelés, akár a tankönyvben szereplő feladatok önálló megoldásai is idetartozhatnak.

Házi feladat adását (mennyiségét és gyakoriságát) a szaktanárra bízom, de az egyes feladatok között szerepel néhány olyan, amely inkább otthoni munkát igényel – ezek segíthetnek az egyes témák új információinak rögzülésében.

Ezenkívül javaslom, hogy – különösen az egység vége felé közeledve – a diákok kiselőadás formájában saját maguk dolgozzanak fel egy-egy témát, amelyekre előre felkészülhetnek. Ehhez a készüléshez ajánlhatunk nekik honlapokat, albumokat, térképeket (a tanári kézikönyv anyagai is segítenek ebben). Természetesen adhatunk számukra extra – a tankönyvben nem szereplő – témákat is, hiszen a vallások világa végtelen. Akadhat például olyan diákunk, aki a maya kultúrában merült el – ajánljuk fel neki, hogy hozza el a témáját feldolgozásra. Ha a tananyaggal való haladás megengedi, és belefér az óraszámba, érdemes a *Letűnt korok vallásai* kiegészítő anyagot a tanári kézikönyvből (38–41. o.) kinyomtatni és fénymásolva kiosztani a diákoknak egy (esetleg két) olyan órán, amelyen elhangozhatnak ezek az extra kiselőadások.

Lehetséges kiselőadás-témák (tetszés szerint bővíthető)

1. Mi a vallási pluralizmus?
2. Hogyan van jelen a vallási sokszínűség a saját környezetünkben? (város, falu, kerület, gyülekezet)
3. Hans Küng álláspontja a *Párbeszéd*-sorozat alapján
4. Hans Küng *Világvallások etikája* című könyvének ismertetése
5. Újjászületés *vagy* újrászületés?
6. Túl az ökumenikus esküvőn – lehetséges-e a vallásközi (!) házasság?
7. Recenzió egy-egy filmről (lásd alább és az egyes fejezeteknél)
8. Vallás és képzőművészet
9. Vallás és építészet
10. Vallás és irodalom
11. Vallás(ok) és ... (egyéb művészeti ágak)
12. A különböző vallások Jézusról...
13. Személyes találkozások szektákkal
14. Az iszlám hatása a 21. századi keresztény (?) Európában
15. ...

Kiadható témák a főszövegből

1. A Húsvét-sziget katasztrófája
2. Nagypéntek és a naptánc kapcsolata
3. Milyen egy bar-micvá ünneplés?
4. „Én már jártam Közös Pont sátorban a ... fesztiválon”
5. Mahatma Gandhi munkássága
6. A Dalai Láma életútja
7. Jin–jang jel itt, ott, mindenütt...
8. ...

Ajánlott irodalom

- CSERHÁTI Sándor, ifj.: Hol állunk? A kereszténység korunk szellemi áramlatai közepette. In: *Tanítványok*. Szerk. Fabiny Tamás. Evangélikus Teológia Akadémia, Budapest, 1996. 194–200. o.
- KÜNG, Hans – BECHERT, Heinz: *Párbeszéd a buddhizmusról*. Palatinus, 1997.
- KÜNG, Hans – VAN ESS, Josef: *Párbeszéd az iszlámról*. Palatinus, Budapest, 1998.
- KÜNG, Hans – VON STIETENCRON, Heinrich: *Párbeszéd a hinduizmusról*. Palatinus, Budapest, 1999.
- KÜNG, Hans – CHING, Julia: *Párbeszéd a kínai vallásokról*. Palatinus, Budapest, 2000.
- LAPIERRE, Dominique: *The City of Joy*. (Örmváros) Warner Books, New York, 1986.
- LUDWIG, Theodore M.: *The Sacred Paths of the East*. Prentice Hall, New Jersey, 1993.
- MCGRATH, Alister E.: Kereszténység és a világvallások. In: *uő: Bevezetés a keresztény teológiába*. Osiris, Budapest, 1995. 392–405. o.
- MISTRY, Rohinton: *India, India*. 1–2. köt. Ulpius-ház, Budapest, 2007.
- PETRI Gábor: A kereszténység kapcsolata más vallásokkal. In: *Ablaknyitás. Keresztény önismeret falakon belül és kívül*. Szerk. Szabó Lajos. Luther Kiadó, Budapest, 2004. 372–383. o.
- PETRI Gábor: Tanulhatunk-e hittanórán más vallásoktól? Világvallások és világnézetek a valláspedagógiában. *Lelkipásztor*, 85. évf. 2010/8–9. 333–342. o.
- TAMMINEN, Kalevi – VESA, Lauikka – PYYSIAINEN, Markku: *Hogyan tanítsunk hittant? Vallásdidaktika*. Teológiai Irodalmi Egyesület, Budapest, 1998. 130–134. o.

A világ vallásai. Larousse képes gyerekenciklopédia. Szerk. Naudin, Claude et al. Holló és Társa, Budapest, 1996.

Világvallások – képes enciklopédia. Magyar Könyvklub, Budapest, 1999.

Chaim Potok regényei

Filmek, videók (általánosabb használatra)

- *Világfalu* – Kepes András sorozata
- *Világvallások nyomában.* <http://videotar.mtv.hu/Kategoriak/Vallasi%20es%20egyhazi%20musorok/Vilagvallások%20nyomában.aspx>
- *Világvallások születése.* <http://videa.hu/video/nagyvilag/vilagvallások-bolcsoje-kultura-Ag9p6OoYJYZ20V8>
- *Földi mennyország* (Spektrum TV sorozata: világvallások bemutatása az építészetten keresztül)
- *Világok arca: Baraka* (Ron Fricke, 1992)
- *Teréz anya – A cselekvő szeretet* (1990)

A VALLÁSOK VILÁGA – BEVEZETÉS

- Egy tankönyvben mindig nagy kísértés átugrani az előszót, ám ez esetben örülnék, ha a diákok elolvasnák a számukra írt bevezető sorokat. Talán egy beszélgetés elindításának is megfelelő alapja lehet a vallásokhoz való hozzáállásról, az előzetes ismeretekről, az előítéletekről stb.
- A Jn 10,14–16 versek közül kiemelhető a „más juhaim is vannak” kifejezés, de természetesen „igeháborúba” nem érdemes belemenni mindjárt az elején.
- Érdekes lehet megkérdezni a diákokat, hogy felismerik-e az összes vallás szimbólumát! Rajzolják le ezeket, és mindegyik mellé írjanak egy (!) szót, amely mostani hozzáállásukat, ismereteiket leginkább kifejezi, összefoglalja! (Ennél déli 12 órától indulva):
  - kereszténység
  - iszlám
  - hinduizmus
  - zsidóság
  - taoizmus/univerzizmus
  - buddhizmus

1. FELADAT

A tankönyvben szereplő idézet angol eredetije:

„Our first task in approaching another people, another culture, another religion, is to take off our shoes, for the place we are approaching is holy. Else we may find ourselves treading on another's dreams. More serious still we may forget that God was there before our arrival.”³

Az idézethez kapcsolódó kérdéssel összefüggésben arról beszéljünk, hogy valóban tudunk-e alázattal közeledni a témához.

2. FELADAT

- *mysterium tremendum*: „a félelmetes titok”: amikor Isten mindenhatósága és hatalmassága megrázó, riasztó, elborzasztó hatással van az emberre
- *mysterium fascinans*: „a lenyűgöző titok”: amikor Isten mindenhatósága és hatalmassága csodálatot, elbűvölő hatást vált ki az emberből

3. FELADAT

1c, 3a, 2d, 4b, 5e

---

³ *Japan's Religious Ferment. Christian Presence Amid Faith. Old and New.* Szerk. Raymond Hammer. Oxford University Press, New York, 1962. 10. o.

4. FELADAT

A vakok és az elefánt című feladathoz segítségül itt az eredeti John G. Saxe vers:

Hat hindosztáni férfiú buzgón tapogatózott
Egy elefántot, mert olyat még sose láthatott,
Lévén, hogy szegény, mind a hat vak hindosztáni volt.
Az egyik tapogatja csak robusztus oldalát,
És máris mondja, vágja rá a bölcs szentenciát:
„Akár a fal, éppoly lapos az elefánt! Nahát!”
Agyart érint a második, simát és hengerest,
és egy kissé bökőset is, hűvöset és hegyest.
„Lándzsaszzerű az elefánt”, állítja egyenest.
A harmadiknak a keze, ahogy nyúl kál haránt,
Egy tekerő tömlőhöz ér; merészen beleránt.
„Ertem!”, kiáltja fennen ő, „Kígyó az elefánt!”
A negyedik egy térd körül motoz. Keze mohó.
„Csodálatos formája van”, lelkenedezik, „Hohó!
Fatörzsszerű az elefánt, ez már nyilvánvaló!”
Az ötödik véletlenül fület fog, melyhez ő
vakon is jól ért. Válasza az itt következő:
„Az elefánt vékony, s lebeg, akár a legyező.”
A hatodik egy ideig a semmibe kapkodott,
Aztán egy csápoló farkat a markába ragadott.
„Kötélforma az elefánt”, imígy nyilatkozott.
A hindosztáni, mind a hat bőszen vitakozott;
Amit tapasztalt, ahhoz mind vadul ragaszkodott.
S lám, mindnek volt igaza is, s mind is csatlakozott.

TANULSÁG

Ha egyik teológus a másikkal disputál,
Egyik sem érti, hogy amaz miről is prédikál.
Nem látott elefántot, így értetlenül bírál.

Hat hindosztáni férfiú buzgón tapogatózott
Egy elefántot, mert olyat még sose láthatott,
Lévén, hogy szegény, mind a hat vak hindosztáni volt.
Az egyik tapogatja csak robusztus oldalát,
És máris mondja, vágja rá a bölcs szentenciát:
„Akár a fal, éppoly lapos az elefánt! Nahát!”
Agyart érint a második, simát és hengerest,
és egy kissé bökőset is, hűvöset és hegyest.
„Lándzsaszzerű az elefánt”, állítja egyenest.
A harmadiknak a keze, ahogy nyúl kál haránt,
Egy tekerő tömlőhöz ér; merészen beleránt.
„Ertem!”, kiáltja fennen ő, „Kígyó az elefánt!”
A negyedik egy térd körül motoz. Keze mohó.
„Csodálatos formája van”, lelkenedezik, „Hohó!
Fatörzsszerű az elefánt, ez már nyilvánvaló!”
Az ötödik véletlenül fület fog, melyhez ő
vakon is jól ért. Válasza az itt következő:
„Az elefánt vékony, s lebeg, akár a legyező.”
A hatodik egy ideig a semmibe kapkodott,
Aztán egy csápoló farkat a markába ragadott.
„Kötélforma az elefánt”, imígy nyilatkozott.
A hindosztáni, mind a hat bőszen vitakozott;
Amit tapasztalt, ahhoz mind vadul ragaszkodott.
S lám, mindnek volt igaza is, s mind is csatlakozott.

TANULSÁG

Ha egyik teológus a másikkal disputál,
Egyik sem érti, hogy amaz miről is prédikál.
Nem látott elefántot, így értetlenül bírál.

Ennél a feladatnál több lehetőségünk van. Elképzelhető, hogy érdemes a két bevezető óra közül az egyiket csak ennek a képnek – és háttérének – a feldolgozására szánni. Amennyiben így dönt a tanár, álljon itt az a három klasszikus értelmezési lehetőség,⁴ amely a következő kérdésre igyekszik választ adni: Miképpen értelmezhetők a különböző vallási hagyományok annak a keresztény hitnek az összefüggésében, mely szerint Isten Jézus Krisztusban jelentette ki egyetemes üdvözítő akaratát?

5. FELADAT

Ennél a kérdésnél természetesen az idő függvényében elképzelhető egy „csoportos” érvelés is, azaz az osztály három részre osztása akár önkéntes, akár sorsolt alapon, hogy egy csoport közösségében sorakoztassák fel érveiket az „igazság” mellett.

Az exkluzivista megközelítés

Ez az álláspont szigorúan azt hangsúlyozza, hogy Isten Jézus Krisztusban jelölte ki az utat, az igazságot, és az életet, és azt kívánja, hogy ezt ismerje meg az egész világ. E szigorú elmélet képviselői szerint ez az isteni kijelentés teljesen önálló és páratlan kategória, hiszen ebben a Krisztus-kinyilatkoztatásban nem egy utat vagy egy igazságot jelentett ki a Teremtő a többi más lehetséges igazság mellett, hanem az *egyetlent*: ezt tehát nem lehet odaállítani a többi vallási tradícióban található eszmék mellé, mert mindegyik felett áll. Ezt az isteni kijelentést tehát semmiképpen sem lehet egy sorba állítani a többi vallási hagyománnyal.

Bizonyos eltérések mégis mutatkoznak még e megközelítésen belül is, nevezetesen az egyetemes és különleges kinyilatkoztatás tekintetében. Egyes exkluzivista teológusok szerint (például E. W. Lutzer vagy Hendrik Kraemer) ugyanis Krisztuson kívül is felfedezhető valamiféle istenismeret, mások (például Karl Barth) ezzel szemben egyenesen tagadják az egyetemes kinyilatkoztatást. Barth azt az álláspontot képviseli, miszerint Krisztuson kívül nincsen istenismeret: a vallások emberi alkotások. Isten szólt az emberhez, mégpedig a Jézus Krisztusban adott kijelentésben, amely nem más, mint az evangélium. A vallás ezzel szemben Barth szerint egyenesen hitetlenség, az egyik legnagyobb emberi bűn, mivel kizárólag emberi alkotás, amellyel a gögös ember Isten felé törekszik. Barth iskolájában a teológiát kizárólag az Igére, a kijelentés tényére, tehát a Szentírásra lehet alapozni. Még a „keresztény vallásosság” sem jöhet szóba, nemhogy a más világnézetekről való elmélkedés.

A kevésbé szigorú exkluzivisták szerint Isten önkijelentése sokféleképpen és sok helyen történik – de ragaszkodnak ahhoz, hogy e kijelentés helyes értelmezése és valóságtartalmának megállapítása csak a Krisztusban adott végső kijelentés fényében lehetséges. (Barth szerint az üdvösség *csak* Krisztus által lehetséges, de arról is beszél, hogy az isteni kegyelem végül, az utolsó idők teljességében győz a hitetlenség felett, és mindenki a Krisztusban való hitre jut. Isten Krisztusban adott kijelentésének egyedisége tehát nem áll ellentétben az üdvösség egyetemességével, vagyis azzal a lehetőséggel, hogy minden ember számára lehetséges az üdvösség.)

Az inkluzivista megközelítés

E megközelítési móddal jellemezhetjük a római katolikus egyházat a II. vatikáni zsinat óta. Általában elmondható, hogy ez a vélemény az előbbinél jóval bátrabban gondolkodik az Ige jelenlétéről a kereső ember életében. Természetesen itt sem vonható kétségbe Krisztus egyedülálló közvetítő szerepe Isten és ember között (vö. 1Tim 2,4–6), de a zsinat külön tesz említést azokról, akik önhibájukon kívül nem ismerik Krisztus evangéliumát (Lumen Gentium 16.)

Karl Rahner szerint, aki jezsuita teológusként az inkluzivista szemlélet talán legjelesebb képviselője,

⁴ McGRATH, Alister E.: *Bevezetés a keresztény teológiába*. Osiris, Budapest, 1995. 402–405. o.

lője, abban a pluralista világban, melyben élünk, a kereszténység számára az egyik legégetőbb kérdés a vallások pluralizmusa. Még a vallástalanság is, amely ilyen értelemben a vallások szemszögéből közös ellenfélnek mondható, abból kovácsolja leghatásosabb fegyverét, hogy a vallásos emberiség szétszakítottóságára kérdez rá. Az inkluzivista elmélet szerint a nem keresztények is üdvözülnek, sőt a nem keresztény vallási tradíciók is elvezethetnek Istennek Krisztusban adott üdvözítő kegyelméhez. Rahner négy tételben foglalja össze mondanivalóját *Teológiai vizsgálódások* című műve 5. kötetében:

1. A kereszténység az abszolút vallás, amit Istennek Krisztusban való különleges önkijelentése hozott létre. De ez a kijelentés a történelem egy adott pontján történt, így azok, akik eme időpont előtt éltek, vagy akik még nem hallottak erről az eseményről, úgy tűnik, kimaradnak az üdvösségből – ez pedig ellentétben áll Isten üdvözítő akaratával.
2. Ezért hibáik és tévedéseik ellenére a nem keresztény vallásos tradíciók is érvényesek és alkalmasak Isten üdvözítő kegyelmének közvetítésére, amíg az evangélium ismertté válik tagjaik számára. Miután az evangélium hirdettetett e nem keresztény vallási tradíciók követőinek, már nem számítanak legitimnek a keresztény teológia nézőpontja szerint.
3. A nem keresztény tradíciók hűséges követői tehát *anonim keresztényeknek* számítanak.
4. A többi vallási tradíciót nem fogja felváltani a kereszténység. A vallási pluralizmus továbbra is az emberi létezés jellemzője marad.

Ahol az exkluzivisták azt állítják, hogy a nem keresztény vallási tradíciók az ember önigazoló alkotásai, ott Rahner azt mondja, hogy ezek a vallásos tanok tartalmazhatnak igazságelemeket. Állítását az Ószövetség és az Újszövetség kapcsolatával igazolja. Az Ószövetség szemlélete szigorú értelemben véve nem keresztény, a keresztények mégis használják, és sok olyan elemet találnak benne, melyek továbbra is érvényesek. Az Újszövetség fényében értékelve bizonyos gyakorlatokat (például étkezési törvények) nem fogadnak el, míg másokat (például erkölcsi törvények, Tízparancsolat) megtartanak. Ugyanez a viszonyulás alkalmazandó a többi vallás esetében.

- Érdekes erről a négy tételről beszélni a diákokkal, a 3. pont új fogalmáról, illetve a 4.-ben említett jelenség hétköznapi realitásáról. Ez utóbbinál hangsúlyozhatjuk, hogy bár a kereszténység nem fogja magába olvasztani az öt körülvevő vallásokat, de hihetünk abban, hogy Isten kegyelme ott is győzedelmeskedhet, ahol az egyház nem győz.

A pluralista megközelítés

A presbiteriánus John Hick elsősorban azzal vádolja Rahnert, hogy tiszteletbeli tagságot akar felajánlani olyanoknak, akik ezt egyáltalán nem igénylik. Hick (*God and the Universe of Faith*, 1977) szerint a kereszténységnek paradigmaváltásra volna szüksége. A krisztocentrikus teológiát egy Isten-központú (teocentrikus) teológiának kellene felváltania. Azt az elképzelésünket, miszerint a kereszténység van a középpontban, el kellene mozdítani azon szemlélet felé, hogy Isten van a középpontban, s ennek megfelelően minden vallás őt szolgálja, melyek között csupán egy a kereszténység. Isten egyetemes üdvözítő akarata szerinte összeegyeztethetetlen azzal az elképzeléssel, hogy az emberiségnek csupán egy kisebbsége üdvözülhet. Ebből azt a következtetést vonja le, hogy a vallási tradíciók mindegyike Istenhez vezet, s a kereszténység nem mondhatja magáról azt, hogy ő képviseli az egyedüli utat.

A vallások közötti párbeszéd során azonban az igazság hangsúlyosabbá válhat, mivel újabb és újabb perspektívákkal gazdagodhatnak a töredékes ismeretek. Ez az elképzelés azon filozófiai alapvetésen nyugszik, mely Kantnál fedezhető fel elsőként a *phainomenon* és a *nooumenon* megkülönböztetése tekintetében: vagyis, hogy az ember sohasem láthatja önmagában a végső valóságot, hanem csak annak megjelenését észleli a maga módján, mindenki más-más szemüvegen keresztül. A világ vallásai ugyan radikálisan különböznek hitükben, tanításukban és gyakorlatukban, de ezeket úgy kell felfogni, mint az egy isteni abszolút valóság egymást kiegészítő és nem egymásnak ellentmondó felismeréseit. (Ezt a gondolatot példázza – és itt jutottunk el az eredeti feladathoz – John Godfreg Saxe jól ismert költeménye is, mely *A vakok és az elefánt* címet viseli.)

Ez a megközelítés súlyos nehézségekbe ütközik, amikor olyan nem teista tradíciókkal kell foglalkoznia (mint például az advaitin hinduizmus vagy a hínájána buddhizmus), melyekben nincs helye semmiféle istenképzetnek. Ugyanakkor ez az elmélet veti fel azt a problémát, hogy más vallásos tradíciók nagy számban tudnak megszabadult, megvilágosodott, azaz üdvözült emberekről (hindu jógik, buddhista szerzetesek, iszlám szufi bölcsek), és azt állítják, hogy tanaik és gyakorlatuk révén ez megvalósítható.

További érdekesség a vallási alapfogalmakhoz, amelyekről lehet beszélgetni

A vallásosság lehet:

- adott kultúrában uralkodó vallási hagyomány elfogadásának mértéke szerint *ortodox* és *heterodox*;
- vallási szervezethez fűződő viszony szerint: *egyháziasság* (intézményes vallásosság) és *egyházon kívüli vallásosság* (egyéni vallásosság). Az utóbbiak esetleg elfogadnak egy vallási intézményt, de eszméiből, szabályaiból nem mindent tart maga számára kötelezőnek;
- beszélhetünk *külsőséges vallásosságról* (az érvényesülés feltétele a vallásosság) és meggyőződéses vagy *személyes vallásosságról* (ahol a társadalom nagy része nem vallásos vagy vallásellenes, a vallásosság személyes elhatározás).

Ha tovább gondolkodunk, szükséges a vallási élményről beszélni, amely nem más, mint az Istennel való találkozás átélése. Az Istentől való megszállottság élményére egész egyéniségével reagál az ember, mely érzelmi, értelmi és erkölcsi vonatkozású is egyben. Az istentiszteleti tevékenységben az isten iránti hódolat az áhitat (átélés bensősége) és a szolgálat (szertartások végrehajtása) formájában jelenik meg. Az igazi vallási élmény hatására a kettő egyensúlyban nyilvánul meg. Ha nincsen meg az egyensúly, akkor vagy a szertartások kerülnek túlsúlyba (ritualizmus), vagy az átélés intenzivitása válik kizárólagossá (egyfajta „karizmatikus pietizmus”).

Fontos, hogy a vallásokat el tudjuk helyezni térben és időben, hiszen egy vallási rendszeren visszatükröződik a nép gazdasági-társadalmi rendje, földrajzi helyzete, kulturális fejlettsége. Bár minden vallás egy nép sajátos lelkületéből születik, a fejlődés során egészen másfajta embercsoportok is átvehetik (például a buddhizmust az árja nép teremtette meg, ma szinte kizárólag csak a „sárga népek” a hívei).

Valamennyi nagy vallás szülőhelye Ázsia. Mondhatjuk, hogy az indiaiak, kínaiak és zsidók úgynevezett *vallásteremtő népek*. Az indiaiak a brahmanizmust, a buddhizmust és a dzsainizmust hozták létre; a kínaiak a konfucianizmust és a taoizmust; a zsidók saját vallásukon kívül a kereszténységnek és az iszlámnak az alapjait is lerakták. Az irániak három kísérletet tettek arra, hogy az egész emberiség számára alkalmas vallást alkossanak: zoroasztrianizmus (mazdaizmus), a Mithrasz-kultusz és a manicheizmus, de egyik sem volt képes a Föld nagyobb részén elterjedni és fennmaradni.

Elmondhatjuk, hogy a *Kr. u. 7. század után* már nem keletkezett nagy vallás, csak a régiek megreformálására került sor.

6. FELADAT

Érdekes esetleg arról beszélgetni – különösen a keresztény többségű területeken –, hogy amennyiben nem az ún. nominális keresztényeket nézzük, hanem a gyakorló, megélt hitű vallásos embereket kellene besorolni színekkel, akkor változna-e a kép? Vagy kellene-e esetleg hozzáadni egy színt, mondjuk az ateizmusét? (Később – a fogalmak után – is vissza lehet térni ehhez a feladathoz.)

Megfelelő technikai segítség esetén mindenképpen javasolom, hogy ehhez a feladathoz, ill. az egész történeti részhez használjuk segítségül a következő (angol nyelvű) interaktív térképet, amely segítségével 90 másodperc alatt láthatjuk, hogyan alakultak ki, ill. formálódtak a világ vallásai kb. 5000 év alatt: <http://www.tortenelemtanitas.hu/2009/12/vilagvallasok-a-terkepen-i-interaktiv-terkepek/>.

7. FELADAT

- már nem természetes, hogy mindenki megkeresztelkedik
- már nem természetes, hogy vasárnap istentiszteletre mennek az emberek

Lehetséges konstruktív válaszok:

- Az egyházak zöme reformokat vezetett be.
- A korábbinál hatékonyabb és vonzóbb hitéleti formák bevezetése.
- Politikai változások jelentőséget kölcsönöznek a vallási eszméknek (iszlám országok, közép-kelet-európai országok).
- Erkölcsi értékek hiánya által felértékelődik a vallásosság.
- A harmadik világ országaiban a keresztény eszmék válnak a társadalom vezető ideológiájává.
- A 20. század *missziós tevékenysége* – eleinte csak a keresztények művelik (hittérítő, egészségügyi, nevelő-oktató tevékenységet folytatnak missziós területeken, főleg Ázsiában, Afrikában és Óceániában). A későbbiekben a misszionálást átvette a hinduizmus, buddhizmus és az iszlám. Így sikerült megújítani, korszerűvé tenni, új életre kelteni és világmozgalommá tenni önmagukat, sikeresen ellenállva a keresztény hittérítésnek.
- *Egyesülési törekvések* – először csak a protestánsok és ortodoxok között volt jellemző, de az utóbbi évtizedekben már a katolikusok is közelednek ehhez. 1948-ban alakult meg az *Egyházak Ökumenikus Tanácsa*, melynek tagja a legtöbb protestáns és ortodox egyház. A katolikusok részvétele az ökumenikus mozgalomban nehezen haladt előre, de ma már tartják a párbeszédet a zsidósággal és az ateista gondolkodás képviselőivel is. A mozgalom különösen fejlett az USA-ban, Németországban, Franciaországban és Hollandiában.

8. FELADAT

- A nem vallásos emberek magas aránya 2025-re még magasabb lehet.
- Az iszlám terjeszkedése?
- A beszélgetés során különösen a keresztényeknél érdemes hangsúlyozni az úgynevezett nominális és reális vallásosságot (csak papíron hívő vagy gyakorolja is a vallást).

HAGYOMÁNYOKON ALAPULÓ HITEK

- Erre a témára 1 órát használhatunk, a fő forrást a 2. feladatban is javasolt Kepes András *Világ-falu – A titokzatos ember* című videósorozatának 5. része jelentheti.
- Az afrikai vallásokról szóló részt személyessé lehet tenni, ha esetleg valaki a csoportból járt már közöttük, van olvasmány-, filmélménye.
- Az amerikai indiánokról szóló rész eléggé személyes lett a két beszámoló (naptánc és Violet „tanácsa”) miatt, de talán megengedhető az élményszerűség.

1. FELADAT KIEGÉSZÍTETT SZÖVEGE

Mágia

A kb. 40 000 ezer évvel korábbi emberek vallási képzetéről a barlangrajzok és a barlangokban talált agyagszobrocskák árulkodnak. A franciaországi és spanyolországi barlangokból ismert képanyag többsége állatokat és vadászjeleneteket ábrázol. A törzs tagjai vadászat előtt a varázsló vezetésével a barlangban lejátszották a vadászatot: lándzsáikkal átdöfték az elejtendő állatok képét vagy agyagszobrát azzal a meggyőződéssel, hogy ezáltal elősegítik a valódi állat elejtését. A varázslásnak ezt a formáját nevezzük „hasonlósági **mágiának**”. A **mágia** önmagában varázslás.

Mágikus eszközökkel igyekeztek az őskori emberek megszabadulni vélt ellenségeiktől („rontás”) és betegségeiktől („gyógyító **mágia**”). Az éjszakát kártékonynak tartották. A hold a „gonosz isten”, a Nap a „jó isten”. Ez egyértelműen a természetfelettitől való félelmet jelzi. E félelem folytán egyes állatokról, élettelen tárgyakról azt hitték, hogy babonás erővel rendelkeznek.

Fetisizmus

Az őskor embere tárgyakat is vallásos tiszteletben részesített. Azt gondolták, hogy a tárgyakban természetfeletti erő (*mana*) lakozik. A mana áldást vagy bajt hozhat. Az ilyen erővel bíró tárgynak **fétis** a neve. A **fétisben** rejlő isteni erő által lehet az istenséggel közvetlen érintkezésbe lépni. Az olyan **fétiseket**, amelyek ember vagy állat formájúak, *bálványnak* (idol) nevezzük.

A **fétishittel** függ össze a *tabu* fogalma. Az erőt magában foglaló és az erőt kisugárzó **fétist** megérinteni veszedelmes dolognak tűnt. Ebből a félelemből alakult ki a tabu. Eszerint minden tárgy vagy személy, amely felsőbbrendű erővel van felruházva: tabu. Vagy szent és sérthetetlen, vagy tisztátalan, amelyet tilos megérinteni.

Totemizmus

A vallástudományban a **totem** ugyanolyan értelemben használatos, mint a **fétis**, csak annak egy fejlettebb változata, amikor nem magát a **fétist** tekinthetjük a természetfeletti erejű felsőbb lénynek, hanem amit/akit a **totem** ábrázol.

A **totemizmus** a hordák és a törzsek közös hitéből fakad. A „**totem**” szó az algonkin indiánok nyelvén olyan „őst” jelent, akitől egy törzs származik. A **totem** határozza meg az ember életét, az egész nemzetség jelképe, a vallásos tisztelet tárgya.

A **totemizmus** előírásai tilalmi jellegűek: nem szabad a **totemállatot** elejteni és húsát elfogyasztani, szertartások vezetőit bántalmazni, közös **totemős** leszármazottai között házassági kapcsolatra lépni.

A mai természeti népek hiedelmeiben is megvannak a **totemizmus** nyomai: Ausztrália, Óceánia, Észak-Amerika indián népeinél, de ugyanezt látjuk az ősmagyar mondavilágban (lásd turul) is.

Animizmus

Olyan vallásos összefoglaló neve, melyek körében nem csupán a személyeknek tulajdonítanak lelket, hanem a tárgyaknak és a természeti jelenségeknek is.

A vallástörténet első fázisa, valamint a ma létező törzsi társadalmak nagy része is **animista** jellegű (Afrika, Óceánia területein). Ebből fejlődött ki később a politeizmus.

Sámánizmus

Animista alapokon nyugszik. Nevét a **sámán** (táltos) intézményéről kapta, aki a közösség vallási és politikai vezetője. Feladata, hogy a túlvilág és a közösség között biztosítsa a kapcsolatot, melyet rítusok révén ér el, de adott esetben jósol és gyógyít is.

A **sámánizmus** ázsiai eredetű vallás, megtalálható Észak-Szibéria, Tibet, Mandzsúria, Korea területén, és különböző indián kultúrák is őrzik. Az ősi magyar néphitben is megvolt a **sámánhit** sok formája.

FAKULTATÍV FELADAT

Ideális lenne, ha sikerülne együtt megnézni Kepes András *Világfalu* című sorozatának 5. fejezetét a szellemvilágról. Amennyiben tudunk erre időt szakítani, kérhetjük a diákokat arra, hogy írják le a véleményüket arról, milyen hatással voltak rájuk a többféle elképzelést bemutató képsorok! Ez a házi feladatként adható fogalmazás valóban hasznos lehet a témával való foglalkozás elején, hiszen megtudhatunk sokat a diákok hozzáállásáról, motivációjáról.

- Óceánia vallásainál a Húsvét-sziget tragédiáját lehet megemlíteni, íme a történet:
- Ez a sziget valaha valóságos földi paradicsom volt, felszínén őserdővel, gazdag állatvilággal. Az első emberek 1600 évvel ezelőtt léptek a szigetre. Eleinte jól boldogultak. Képzelték egy elég összetett gazdasági, politikai rendszert és fejlett, önálló írással rendelkező kultúrát. Ennek a kultúrának a hanyatlása nem hirtelen következett be. A szigetre érkezésük után 400 évvel kezdett szembetűnően fogyni az erdő. Először csak kenek készítéséhez és tűzfának használták a fát, aztán az 1200-as évektől egy különös vallási szokásuk megvalósítása céljából, kőszobraik szállításához. A hegyek adta kőzetből, vulkáni tufából készítették hatalmas szobraikat. Egyik-másik ezek közül húsz méter magas és kétszázhetven tonna. Volt köztük olyan, amelyet a kőbányától tíz kilométer távolságra hurcoltak el. Pálmafák törzsén görgetve szállították és egy másik fafaj rostjaiból font kötelekkel húzták ezeket. A szobrok lassan benépesítették a szigetet, viszont kétszáz év múlva a pálmafa kipusztult. Hamarosan a kötelek készítéséhez használt fa is kiveszett. A 15. századra az egész őserdőt letarolták az összes fafajtajával együtt. A szigetről szinte az összes fa eltűnt. Nem tudtak többé újabb keneket sem építeni. Kipusztult a szigeten élő összes szárazföldi madár. Fa hiányában a vízi madarak sem költöttek többé a szigeten. Az erdőirtás miatt a termékeny talajokat gyorsan pusztította az erózió, és a talaj egyre soványabb termést adott. Az emberek éhezni kezdtek. Lázadások törtek ki. Elsöpörték az arisztokráciát, a papságot. Felbomlott a rend, a nemzetségek egymás ellen kezdtek háborúzni. Tombolt az erőszak, elterjedt a kannibalizmus. Amikor az első európaiak rájuk találtak, már az összeomlás utáni, éppen csak elvegetáló közösséget találtak: az egykori húszezres népességnek alig egytizede élt a szigeten. Siralmas fizikai és erkölcsi állapotban voltak. Elkerülhetetlen, hogy a Húsvét-sziget sorsa és korunk környezeti válsága között párhuzamot vonjunk; egyesek szerint a mai világunk a Húsvét-sziget történetét ismétli nagy méretekben.⁵

Raadásként olvashatunk egy magyarázatot a világ első (húsvét-szigeti) ökológiai katasztrófájáról: <http://www.geographic.hu/index.php?act=napi&rov=3&id=3167>.

---

⁵ *Hét nap csodája. Segédanyag a teremtés hete ünnepkörhöz.* Szerk. a Magyarországi Evangélikus Egyház Ararat Teremtésvédelmi Munkacsoportja. MEÖT, Budapest, 2009. 56–57. o. <http://ararat.lutheran.hu/otlettar/teremtes-hete-a-het-nap-csodaja>.

2. FELADATHOZ

A naptánc és nagypéntek (!) párhuzamáról szól a következő angol nyelvű tanulmány:

Morgan, Ron: Near the Cross. The Other Side. *Highbeam Research*, 1999. március–április, 10–15. o.
On-line: <http://www.highbeam.com/doc/1G1-54090749.html?key=01-42160D517E1D10691A0A051B0F2256213F4A374C1820234C3E0E0A60641A617F127119731B7B1D27>.

Ez a feladat az órai beszélgetésen túl feladható lehetséges házi dolgozatként is, amit különösen a motiváltabb – esetleg teológiai továbbtanulásban gondolkodó – diákjainknak ajánlhatunk. Az instrukciónál térjünk ki arra, hogy ne feltétlenül csak párhuzamot keressenek a naptánc és a kereszt eseménye között, hanem – segítséggel, útmutatással – kitérhetnek arra is, hogy miért komplexebb a keresztesemény a másokért, a közösségért való szenvedésnél.

A KÖNYV VALLÁSAI

Ezen a bevezető órán kerüljön elő mindhárom megfogalmazás, amellyel ezeket a vallásokat nevezni szokták, szükséges ez az esetleges hivatkozások beazonosítása miatt.

- *A Könyv vallásai*: írott kinyilatkoztatás kapcsolódik mindhárom valláshoz.
- *Nyugati vallások*: főleg az angolszász irodalom nevezi így azokat a vallásokat, amelyek az Indus-völgyi civilizációtól nyugatra keletkeztek.
- *A történelmi istenkinyilatkoztatás vallásai*: definíció a tankönyvben.

1. FELADAT

De Mello történetére az egyes diákok – remélhetőleg sokszínű – felsorolása után érdemes közösen annyit reflektálni, hogy a „szent” ebben a kultúrkörben azt jelenti: Istennek elkülönített.

2. FELADAT

Ez a lista mindenkinél más és más lesz, célszerű a füzetben dolgozni, és esetleg arra kérni a diákokat, hogy állítsanak fel sorrendet érdeklődési szintjüknek megfelelően – különösen a nem ismert vallások közül! Ez segítheti munkánk súlypontozását, tervezését a későbbiekben.

3. FELADAT A KITÖLTÖTT TÁBLÁZATTAL

	Zsidó vallás	Kereszténység	Iszlám
Keletkezési hely	Kánaán földje	Júdea	Arab-félsziget
Keletkezési idő	Kr. e. 19. század	Kr. u. 1. század	Kr. u. 622
Alapító	Ábrahám (az első, aki hitt Isten kinyilatkoztatásának)	Jézus Krisztus tanítványai	Mohamed
Isten neve	JHVH	Atya, Fiú, Szentlélek	Allah
Szent könyv	Tanak	Ó- és Újszövetség	Korán

1Móz 22,1–14 felolvasásakor megpróbálhatjuk, hogy három csoportra osztjuk az osztályt (vagy minimum három párra), és azt kérjük tőlük, hogy hallgassák úgy a történetet, mintha az egyik csoport zsidó, a másik keresztény, a harmadik muzulmán volna.

- Milyen *előítéletekkel* hallgatják a történetet?
- Itt – az erről szóló fejezet elején – még csak az előítéletekre és az esetleges előzetes ismeretekre hagyatkozhatunk, de sok minden kiderülhet a diákok helyes vagy éppen helytelen preconcepcióiról.
- Milyen új érzések fogalmazódtak meg bennünk, míg hallgatták a(z) egyébként jól ismert) történetet?

Ezt a három csoportra osztást a felolvasással esetleg érdemes lehet újra elvégezni az egység végén.

A zsidó vallás

5Móz 30,19–20

¹⁹Tanúul hívom ma ellenetek az eget és a földet, hogy előtökbe adtam az életet és a halált, az áldást és az átkot. Válaszd hát az életet, hogy élhess te és utódaid is! ²⁰Szeresd az Urat, a te Istenedet, hallgass szavára, és ragaszkodj hozzá, mert így élhatsz, és így lakhatsz hosszú ideig azon a földön, amelyet Istened, az Úr esküvel ígért oda atyáidnak, Ábrahámnak, Izsáknak és Jákóbnak.

1. FELADAT

Élet/áldás és halál/átok – mindkét oldal jelen: *Válaszd az életet!* – erről a mondatról beszéljünk a diákokkal sok példa megemlítésével!

Extra információ az ünnepekhez

A Tóra előírásainak végrehajtása a zsidó életet egyetlen **folyamatos liturgiává** alakítja. Parancsai, a *micvák* megszentelik az emberi cselekedeteket. A hívő zsidó élete liturgikus gesztusokban fejeződik ki.

A liturgia az ünnepekkel és szimbólumokkal megadja a közösség életének ritmusát. Két célja van:

- a létezés megáldása (az élet mozzanatait kísérő előírások, áldások)
- az idő megszentelése

Ez utóbbi, a zsidó élet legfőbb tárgya, amely ismétlődő **ritmus** kialakításával történik. Napjában háromszor (reggel, délben, este) imádkoznak, és ezekhez szombat és ünnep délelőttjén úgynevezett todalékima is járul.

Extra információ a szóbeli Tórához

A **Targum** arám nyelven íródott, bibliai történeteket és azok magyarázatát tartalmazza, míg a **Midrás** héber nyelvű, és a Tórával kapcsolatos magyarázatok gyűjteménye.

2. FELADAT

Elevenítsd fel a zsidó vallás eredetével kapcsolatos ismereteidet!

- Lásd ószövetségi alapismeretek (6. osztály, 9–10. osztály)
- Pl. *Közelebb az Ószövetséghez* című tankönyv

3. FELADAT

Magyarázd meg a következő fogalmakat!

monoteizmus	egyistenhit
JHVH	szent tetragram, Isten neve
zsinagóga	összegyülekezés, tanítás, istentisztelet helye
soa	a náci uralom katasztrófája
Tóra	Mózes 1–5. könyve
antiszemitizmus	zsidógyűlölet
kaddis	halotti ima
Sömá	hitvallás, ima 5Móz 6-ból

Talmud	tanítás, szóbeli Tóra
judaizmus	áldozat nélküli gyakorlati életben megnyilvánuló „megváltozott” zsidó vallás
kóser	alkalmas, tetsző, megfelelő (pl. étel)
cionizmus	zsidó nemzeti mozgalom Izrael önálló államként való megalakítására
jesiva	zsidó iskola
bar-micvá	beavatási szertartás 12 éves zsidó fiúknál
ketubba	házassági szerződés
diaszpóra	szétszóródás

4. FELADAT

Mit ábrázolnak a következő képek? A zsidó vallás mely ünnepéhez vagy szokásához kapcsolódnak?

Kép	Az ábrázolt tárgy neve	Mit tudsz róla?
	tefillin	a fejen vagy a karon viselt imaszíjak
	tallit/talesz	imasál
	mezúza	ajtóra rögzített kis tok, benne egy Tóra-idézettel
	kipa	sapka
	Jad	ezüst olvasóujj a szent szövegek követésére
	Széfer-Tóra	

Léteznek úgynevezett mitikus mozgalmak, amelyek szintén megjelentek a zsidóságban

Kabbala: A 12–13. századi Franciaországban kezd körvonalazódni. Olyan tan vagy iskola, amely a zsidóság misztikus vonatkozásaival foglalkozik. Az ezoterikus tanítások a végtelen, örök és misztikus Teremtő és a véges és halandó teremtett világ kapcsolatát magyarázzák. A Kabbala célja meghatározni a világegyetem és az emberi lét természetét, a létezésének értelmét és célját, és számos egyéb lételméleti kérdést. Módszereket is szolgáltat ezen kérdések megértésére és arra, hogyan érhető el a spiritualitás. Asztrológiai, számmisztikai tudást is magába foglal (a héber ábécé betűi számértékkel bírnak). A kabbala leghíresebb műve a *Zóhár* (Ragyogás könyve), ennek következtében terjed a „misztikus egység tana”, amely tökéletes harmóniában látja az isteni és emberi akaratot. Ez az irányzat hatalmas publicitást kapott napjainkban, például a híres énekesnő, Madonna (erről többet az utolsó fejezetben!) is harsány követője lett a Kabbalának.

Haszidizmus: A 18. századi Lengyelországban jelentkezett a haszidok (jámborok) misztikus mozgalma. Alapítója, Izrael Baol Sem Tov azt hirdette, hogy Istennel misztikus kapcsolatot lehet és kell kialakítani. A Talmudhoz ragaszkodó ortodox zsidó rabbik igyekeztek megakadályozni a mozgalom elterjedését, eredménytelenül. A haszid közösségeket a caddikok (*caddik*: 'igaz, kegyes ember') irányították. Céljuk az istenélmény érzelmi megtapasztalása közös táncos, énekes istentiszteletek keretében. Később az irányzat világszerte elterjed, így Magyarországon is. Ma Amerikában, Angliában és Izraelben vannak nagyobb haszid közösségek.

A kóser étkezésről egy érdekes blog: http://hagyományaink.blogspot.com/2009_10_01_archive.html.
Zsidó ünnepekről: <http://hagyományaink.blogspot.com/2010/07/az-57705771-es-zsido-ev-unnepi-naptara.html>.

A zsidó évszámításhoz: A zsidó időszámítás kezdete a világ teremtésének (!) időpontja: *Kr. e. 3761. október 7. (tisri 1.), vasárnap, 11 óra 10 perc 20 másodperc.* (Ezt az időpontot a héber hittudósok számították ki az Ószövetség alapján.)

A zsidó év hossza változó, de az évek átlagos hossza a Gergely-naptár éveinek hosszával közel azonos (lévén a zsidó év is ahhoz igazodik), ezért a két időszámítás közötti váltást viszonylag könnyen elvégezhetjük. A Gergely-naptári évet a zsidó évből 3760 levonásával kapjuk meg. Tisri hónap elsejétől december 31-éig még egyet kell kivonni a zsidó évszámból. Ezért írnak 2011 tavaszán 5771-et.

A kereszténység

El tudom képzelni, hogy ezt a fejezetet fogják a legtöbben kihagyni, hiszen szinte biztosan alig található benne új anyag, bár rendszerezésnek talán nem haszontalan. Éppen emiatt ajánlom, hogy úgy foglalkozzunk a saját vallásunkkal, hogy egy kicsit kívülről szemléljük azt. Amikor nem Jézus életét tanulmányozzuk pontról pontra, nem az egyháztörténet eseményeit nézzük végig, nem dogmatikai kérdéseket járunk körül, hanem – mindezeket kicsit összevegyítve – egy judaizmusról és egy iszlámról tartott óra között helyezzük el saját vallásunkat ezen a színes palettán.

A keresztény/keresztyén szóhasználathoz: A tankönyvi részlet egy református professzorral készült interjúból származik: <http://harangszoblogspot.com/2009/01/keresztyn-vagy-keresztny.html>.

1. FELADAT

Lehetséges címeket nem sorolok a tíz képhez, de hasznos lenne, ha a beszélgetésben a negatív és pozitív típusú válaszok úgy kapnának hangsúlyt, hogy a konstruktív kritika és az egyházszertet kerüljön előtérbe.

- a) Megfelelő létszámú csoportnál (minimum tíz fő) ajánlom, hogy először egyénileg keressen mindenki azonosulási pontot, aztán párokban beszéljék meg felmerülő kérdéseiket, majd csoportokban és végül az egész osztály közösen.

2. FELADAT

Táblázat: a két üres sorban bármilyen egyháztörténeti jelentőségű esemény elfogadható, például a harmincéves háború (1648-ig), a felvilágosodás hatása (18. sz. második fele), a türelmi rendelet (1781) stb.

Jelentős évszám (Kr. u.)	Esemény
325	Niceai zsinat
380	A kereszténység államvallás
756	A pápai állam kialakulása
1054	Kelet–nyugati egyházszakadás
1377	A pápák „avignoni fogságának” vége
1517	Luther elindítja a reformációt
1530	Ágostai hitvallás
1555	Vallásbéke Európában
1962–65	II. vatikáni zsinat

Tanári segítség az évszámok felelevenítéséhez

Adjunk minden évszámhoz egy-egy információt, amely alapján ki kell találni az eseményt. Például:

- a) 325 – Ebben az évben számos egyházatya gyűlt össze egy bizonyos városban. Hosszan vitatkoztak, még a császár is beleszólt abba, hogy Jézus isteni személy-e.
- b) 380 – Ebben az évben a keresztények fellélegezhettek, bár az ekkor hozott rendelet nem csak pozitív kihatással volt az egyházra... A pogányság visszaszorult vidékre – emlékszünk, a vidékieket nevezték paganusoknak, innen a pogány elnevezés.

- c) 1530 – Philipp Melanchthon Luther nélkül küszködött egy bizonyos városban, amely kívül esik Szászországon, mert barátja a birodalmi átok miatt nem mehetett el erre a fontos alkalomra. Ő írta meg azt az iratot is, amelyről Luther úgy vélte, ő nem tud ilyen csendesen lépkedni. Egyébként az eretnekség vádját szerette volna Melanchthon mindenképpen elhárítani az evangélikusok feje fölül.

Extra információ a szerzetesrendekről: <http://hu.wikipedia.org/wiki/Szerzetesrend>.

3. FELADAT

A Közös Pont kapcsán beszéljétek az ökumené realitásáról!

Részlet a www.kozospont.com oldalról:

Mi ez az egész?

A Közös Pont sátor dolgozói egy keresztény fiatalokból álló csapat, akik nyitottak arra, hogy Magyarország ifjúsági fesztiváljain az életről, világról, egyházzal, az anyagon túli világról:

- az Atyáról mint alkotóról,
- Jézus Krisztusról mint értünk szenvedőről és
- a Szentlélekről szóljanak.

Szeretünk zenélni, rajzolni, imádkozni, táncolni, beszélgetni, sportolni, meg minden egyebet, amit amúgy mindenki más is csinálni szokott.

Mi azért megyünk ki a fesztiválokra, hogy a bulizás mellett a mosoly alá komolyságot csempészve megosszuk mindenkivel, mi hogyan látjuk a világot, elmondjuk, mi miért vagyunk vidámak és boldogok, miben hiszünk; és természetesen kíváncsiak vagyunk Rád is. Azért vagyunk ott, hogy megkérdezzük tőled, hogy vagy, mi jót csinálsz a fesztiválon vagy akár itt a világhálón kalandozva.

Történelmünk

2000. Az első év, amikor végre a három történelmi egyház sátra megjelent az akkor még Pepsi-szigeten.

2001–2004. Egyre több fiatal jött a KP sátorba önkéntesként.

2004. Első alkalommal vettünk részt a tokaji Hegyalja és a soproni VOLT fesztiválon

2005. Ebben az évben az EFOTT-on is találkozhattál velünk.

Tervezzük, hogy ellátogatunk a Kárpát-medence magyar ifjúsági fesztiváljaira is.

2005 nyarán a tusnádfürdői Bálványosi fesztiválon állítottak erdélyi barátaink a Közös Ponthoz egészen hasonló sátrat, Keskeny út néven.

2006. Kint voltunk a Hegyalján, a Szigeten, a VOLT-on és az EFOTT-on is. Önkénteseink száma átlépte a 100 főt: 101! :)

2007. 4 fesztivál, 110 önkéntes, több ezer betérő.

2008. Haladunk a kitaposott úton, 8 évesek vagyunk.

2009. Sajnos csak 3 fesztiválon tudtunk jelen lenni, de lelkesedésünk töretlen!

2010. Tízévesek vagyunk! Három fergeteges fesztiválon vettünk részt, és ismét rengeteg emberrel beszélgettünk Istenről úgy, ahogy ők, és úgy, ahogyan mi látjuk őt. Tervezzük a 2011-es évet, tervezünk egy kiadványt tízéves múltunkról.

Az iszlám

Az iszlámról szóló fejezet feldolgozása ideálisan 2 órát vesz igénybe, az egyik kaphat történeti (szerkezeti) hangsúlyt, a másik pedig fókuszálhat a tanításra.

Több honlap is segítheti munkánkat:

- www.magyariszlam.hu
- <http://www.islamdoor.com/Prayers.htm>
- <http://islamweb.net/movies/ablution.swf> – ennek a weboldalnak az a különlegessége, hogy látványos animációval (mozgás közben) mutatja be a wudu lépéseit, azaz a muzulmánok ima előtti kötelező bemosakodását! Ennek bemutatására érdemes sort keríteni az órán.

A sariához

A lelki és a világi hatalom egyaránt a *kádi* és a *mufti* kezében összpontosul. A kádi (bíró) alkalmazta és továbbfejlesztette a saria törvényt, miközben a peres ügyekben intézkedett. A mufti a közerkölcs őre. Napjainkban az *iszlám jogrendszer* eredeti formában csak nagyon kevés ország alkalmazza, így a büntetőjogot Szaúd-Arábia és Pakisztán. A magánjogi, büntetőjogi kérdéseket a legtöbb helyen már a nyugati mintára kidolgozott, szekularizált jogrendszer segítségével oldják meg.

Az iszlám közösség az *umma*, amelyen belül nincsenek különálló régiók, egyetlen nagy közösségről beszélhetünk. Legfőbb vezetője a *kalifa*, a „próféta helyettese” (a síitáknál imám). A *sejk* (főnök), a *kádi* (bíró) és a *mufti* (az „okos”) az iszlám szakértői.

Kiegészítés az iszlám ünnepeihez

Az iszlám nagy ünnepei

Savvál hónap 1–3. – a böjt megtörésének ünnepe (Íd al-Fitr)

Az iszlám két nagy ünnepének egyike, mely a ramadán havi böjt végén, három napig tart.

Dhúl-hidzsa 10–13. – áldozati ünnep (Íd al-Adha)

A két nagy iszlám ünnep közül a második. A mekkai zarándoklaton résztvevők ilyenkor Miná völgyében elvégzik az előírt állatáldozatot. Minden szabad muzulmán, aki megteheti, hogy áldozati állatot vásároljon – fejenként egy birkát, vagy 1–7 fő közösen egy tevét vagy marhát –, ekkor mutatja be áldozatát. Az áldozati állatok közül a legjobb a teve, aztán a marha, majd a birka. (Ennek oka, hogy az áldozati állat húsának egészét vagy nagyobbik részét a szegények között osztják szét, s a nagyobb állat áldozásával több hús jut a szegényeknek.)

Ramadán – egyhónapos böjt

A Ramadán havi böjt időtartama 29 vagy 30 nap, a hold állásától függően. Ebben a hónapban a muzulmánok hajnalhasadtától – azaz amikor egy fehér és egy fekete cérna színe elválik egymástól – napnyugtáig böjtölnek. Ez nem csak az evésről és ivásról való lemondást jelenti, a hívők emellett tartózkodnak a házaselettől, dohányzástól, rossz beszédétől, haragtól stb.

Az elrendelés éjszakája (Leilatu-l-Kadr)

Ez a különleges nap Ramadán hónap utolsó tíz napjára esik, pontosan azonban nem lehet tudni, melyikre. Mohamed próféta tanítása szerint páratlan nap, tehát 21., 23., 25., 27. vagy 29-e. A legva-

lószerűbb mindezek közül: Ramadán 27. Az elrendelés éjszakáján a Korán lejött a hetedik égből az első égbe, majd innen kapta meg Mohamed próféta a kinyilatkoztatást Gábrriel (Dzsibríl) angyalon keresztül huszonhárom év alatt. Az elrendelés éjszakájáról azt mondja Allah a Koránban: „Az elrendelés éjszakája jobb, mint ezer hónap” (97:3), azaz ezen az éjszakán imádkozni és virrasztani többet ér, mint ezer hónapig folyamatosan imádkozni. Pontos időpontját pedig azért nem árulta el Isten, nehogy az emberek csak erre az időre korlátozzák a szolgálatot. Ezen az éjszakán jönnek le az angyalok különböző parancsokkal – igaz, máskor is vannak „lent”, de más okból. Az elrendelés éjszakáján békesség van egészen hajnalig.

Dhúl-hidzsa 9. – 'Arafa napja

A mekkai zarándoklat központi eseménye, amikor a zarándokok a Mekka közelében fekvő 'Arafa fennsíkon tartózkodnak, s a déltől napnyugtáig terjedő időszakban elvégzik az előírt imádságokat, és folyamatosan fohászkodnak Istenhez. Ha valaki 'Arafa napján bőjtöl, akkor Isten megbocsátja két évi bűneit.

Kiegészítés a nők helyzetéhez – ütköző vélemény iszlám honlapról:

- <http://iszlám.net/main.php?article=swomen>

Segítség az iszlám mai terjedéséhez (lásd a lehetséges kiselőadás-témák között is):

- <http://www.osztalyfonok.hu/cikk.php?id=197>
- <http://www.refteologia.sk/llikei.pdf>

A FELADATOK MEGOLDÁSAI

1. S L M?

ISLaM, SaLóM, SaLeM (alejkum) = béke!

2. Töltsd ki a táblázatot a síita és szunnita irányzatok közötti különbségekről!

	Síita	Szunnita
Kinek a követői?	Ali	Szunna
Százalékos arányuk	15	83
Vallási vezetőjük	imám	kalifa
Hagyományhoz való viszonyuk	radikálisabbak	Mohamed hagyománya

3. Definiáld a következő fogalmakat!

hidzsrá: Mohamed „futása” 622-ben

muruva: erkölcsi szabályok alapja

kiszmet: sors/végzet

umma: iszlám közösség

sáhádá: hitvallás, az 5 oszlop egyike

hádzs: zarándoklat Mekkába, az 5 oszlop egyike

wudu: rituális mosdás ima előtt

4. Fogalmazd meg, mit jelent számodra a szent háború! Ez akár lehet házi feladat is, és természetesen lehet más címet is adni, például *Meddig mehetek el a vallásom terjesztésében?* vagy *Milyen eszközökkel adhatom át a meggyőződésemet?*

5. A tankönyvben szereplő Lessing-történet⁶ – ha ez egyáltalán megoldásnak tekinthető – a gyűű hatásának hangsúlyozásával oldja meg az exkluzivista-inkluzivista-pluralista problémát. Korunkban, a posztmodern, pluralizmust valló ember számára csakugyan ez tűnik egyedül elfogadható mércének, akinek szemében így minden lehetséges, de semmi sem annyira valóságos, hogy kizárólagosan elkötelező legyen. Hiszen a saját maga által megállapított szempont szerint szabadon válogathat a különböző lehetőségek közül, elkötelezettje azonban sok esetben egyiknek sem kíván lenni. Egészen más azonban a helyzet, ha keresztény szemszögből, tehát a lehetőségek egyikének elkötelezettjeként közelítünk a problémához. Beszéljessünk arról diákjainkkal, hogy a „mi gyűűnk” mennyire tűnik valódinak nekünk és másoknak?

---

⁶ LESSING, Gotthold Ephraim: *Bölcs Náthán*. Ford. Lator László. Magyar Helikon, Budapest, 1979.

AZ ÖRÖK VILÁGTÖRVÉNY VALLÁSAI

Amikor a keleti vallásokat kezdjük el vizsgálni, akkor hasznos lehet visszatérni a bevezetésben már tárgyalt három különböző megközelítésmóddhoz (exkluzivista, inkluzivista, pluralista elmélet), és érdemes újra átbeszélni, hogy az üdvözülés lehetősége tekintetében hogyan is viszonyulhat egymáshoz a kereszténység és a többi világvallás.

Szintén érdemes újra megnézni a nyugati vallásoknál szereplő időrendi áttekintést, hogy el tudjuk helyezni az itt tárgyalt vallásokat. Anthony de Mello alábbi története annyiban segítheti a ráhangolódást, hogy megláttatja velünk, milyen az, amikor az ember egy individualista vallás köré is intézményrendszert épít ki.

„A guru annyira meg volt elégedve tanítványa lelki fejlődésével, hogy úgy ítélte, nincs többé szüksége irányításra, magára hagyta egy kis kunyhóban a folyó partján. Szertartásos reggeli alámerülése után a tanítvány ki szokta akasztani ágyékkötőjét száradni. Ez volt az egyedüli tulajdona. Nagy bosszúságára azonban a patkányok egy nap apró darabokra tépték. Ezért aztán egy másikat kellett kunyerálnia a falubeliektől. Amikor a patkányok abba is lukakat rágtak, szerzett magának egy macskakölyköt. Nem is volt többé problémája a patkányokkal, de most a saját ételme mellé még tejet is kellett neki koldulnia. Túl sok probléma van ezzel a koldulással – gondolta, és túlságosan nagy teher a falubelieknek is. Tehenet fogok tartani. Amikor meglett a tehénkéje, akkor meg még takarmányt is kellett kéregetnie. Könnyebb, ha megművelem a földet a kunyhóm körül – gondolta. De az is kellemetlennek bizonyult, mert így meg kevés ideje maradt meditálásra. Ezért aztán napszamosokat fogadott fel, akik helyette művelték a földet. Akkor meg a munkásokra való felügyelet fárasztotta, ezért megnősült, hogy a feleségével megoszthassa ezt a feladatot. Nemsokára, természetesen, ő lett az egyik leggazdagabb ember a faluban. Évekkel később a guru megint arra járt, és meglepődve látta a palotaszerű építményt a kunyhó helyén. Megszólította az egyik szolgát: – Nemde ez az a hely, ahol egy tanítványom élt valamikor? Még mielőtt a szolga válaszolhatott volna, felbukkant a tanítvány is. – Mi történt itt, fiam? – kérdezte a guru. – Nem fogja elhinni, uram – mondta az –, de csak így tudtam megőrizni az ágyékkötőmet.” (DE MELLO, Anthony: *Szárnyalás*. Korda Kiadó, Kecskemét, 2005)

A hinduizmus

Ennek a legősibb keleti vallásnak a tárgyalására szükséges a 2 óra, akkor különösen is, ha még néhány filmrészletet is szeretnénk felhasználni.

Ez utóbbihoz a Spektrum sorozatából a *Földi mennyország* sorozat vonatkozó része a legjobb. De akár mutathatók részletek a *Baraka* című művészeti utazásból is.

1. FELADAT

Itt fel lehet sorolni különböző érveket a pozitív diszkrimináció mellett és ellen, illetve beszélgetni arról, hogy elég-e, ha a törvények megváltoznak, vagy szükséges valami több is az emberek gondolkodásának megváltozásához.

A politikus érzéseihez sorolhatók: csalódottság, becsapottság, realitásérzés, megalázottság stb.

2. FELADAT

Gandhi: haridzsánok – hibásnak gondolta azt a felfogást hinduként (!), hogy egy tehenet jobban tiszteljen valaki, mint a saját embertársát... tehát ők is Isten gyermekei!

3. FELADAT

Az érinthetetlenek közösségéből az úgynevezett *domok* végzik a halottégetést, mert hívő hindu keze nem érinthet halottat.

4. FELADAT

Még ha nem is látszik minden tökéletesen ezen a házioltáron, felfedezhetők a füstölők, az aranyozott Siva-ábrázolás, olajok, kis mécsesek, egy kis tálban közepén az istenségnek kedves áldozati ajándékok (kókusz, egyéb gyümölcs stb.)

Jelentőségük pedig az otthoni puja (imádság) bemutatására való lehetőség – nem kell mindennap elzarándokolni a legközelebbi templomhoz vagy útmenti shrine-hoz (istenségnek épített oltár).

5. FELADAT

Magyarázd meg a következő fogalmakat!

karma	sors
varna	társadalmi rend része
kaszt	osztály
reinkarnáció	újratesztelés
Brahman	örök abszolútum, isteni teremtő ősforrás
brahmin	a papok legfelsőbb kasztja
Brahma	teremtő főisten
dharma	világtörvény
móksha	az újratesztelések köréből való kitörés; a létkörforgásból való szabadulás

6. FELADAT

A reinkarnáció mellett szóló érvek az idézetben

- Ésszerű magyarázat az emberek létfeltételei közötti különbségekre.
- Felmenti az istenséget a szenvedés okozásának közvetlen felelőssége alól.
- Arra ösztönzi az embert, hogy önmaga nemesítésén fáradozzon.

A két vallás üdvösségről szóló tanításának összehasonlítása maximum egy oldalban kiadható házi feladatnak. Ehhez segítséget is adhatunk a diákoknak, de jó, ha mi magunk is ismerjük a lehetőségeket.

Kiegészítés a reinkarnáció és a feltámadás témaköréhez

A diákok minkájának értékelésekor tudatosan igyekezzünk tartózkodni a kategorikus ítéletektől. Hasznos, ha nekünk, hittantanároknak megfelelően elmélyült – akár egyéni kutatásokon alapuló – ismereteink vannak nemcsak a keresztény feltámadás, hanem ez esetben még inkább a keleti reinkarnáció tanításának lényegéről és részleteiről. Sok félreértést okoz például az, hogy a keresztények általában azt hiszik, a reinkarnáció és a feltámadás „üti egymást”. Ez azonban téves elképzelés, mert ezek nem alternatívái egymásnak, ugyanis teljesen más szellemi valóságra vonatkoznak.

Fontos tisztában lenni azzal, hogy a reinkarnáció tana hangsúlyozza: soha nem ugyanaz az ember testesül újra egy új földi életben. Nem könnyű elsőre megérteni a tanításnak azt a kitételét, hogy bár *ugyanaz a lény* inkarnálódik, de *nem ugyanaz a személyiség*; más szavakkal: azonos eredetű energiák, de nem azonos éntudat: az ego, a személyiség és a sors teljesen más az újabb inkarnációban. Az egyes személyiségek a cselekedetek örökösei, de a tanítás szerint nem mondható az, hogy egy ember most annak jutalmát aratja, amit ő maga egy korábbi életében elkövetett. Mert bár az összefüggő inkarnációk között létezik okozati folytonosság, de nem létezik egyetlen tudat vagy lényeg, azaz nincs énazonosság, mely saját cselekedeteinek következményeit átélné, nincs egyéni lélek, amely „vándorolna” és újra megtestesülne.

A keletiek ezt a látszólagos paradoxont az ego (a földi személyiség) és az önvaló (*Atman*) különbségtételével oldják fel. A hindu antropológiai rendszerben az Atman az ember halhatatlan, felsőbbrendű, örök énje, melyet a hindu hagyomány élesen elkülönít a halandó s egy életre szabott földi személyiségtől, az egótól. A buddhizmus szent iratai, az *Upanisádok* többféle megfogalmazással próbálják érzékeltetni ezt a kettősséget: különbséget tesznek Nagy Én (*mahatman*) és kis én (*alpatman*) vagy Tiszta Én (*kalyanatman*) és tisztátalan én (*papatman*) között, és hangsúlyozzák, hogy az előbbi az utóbbi bírója, vagyis az önvaló az ego létrehozója, ura és végcélja. A tanítás lényegének végső konklúziója szerint tehát csak az önvaló szemszögéből létezik reinkarnáció, a földi ego szemszögéből nincs újratestesülés.

A keresztény teológia antropológiai fókuszpontjában az ember földi személyisége áll, ezért teljesen jogos, ha a kereszténység elutasítja a reinkarnáció lehetőségét. Ennek a tagadásnak a lényegével azonban egy hindu teológus vagy egy buddhista filozófus is egyetértene, hiszen a keleti tanítás szerint egy földi személyiség valóban soha többé nem testesül újra.

Itt ragadható meg a keresztény feltámadás tanítása és a reinkarnáció közötti legalapvetőbb különbség: a feltámadás egyáltalán nem egy új földi személyiség, egy új ego vagy éntudat és egy új fizikai test „újjaszületésére” vonatkozik, hanem teljes mértékben lelki-szellemi, spirituális esemény. A Krisztusban való feltámadás során nem a földi személyiség változik meg vagy testesül újra, hanem az ember eredeti istenképősége (*imago Dei*) áll helyre az isteni kegyelem és a megváltás aktusának eredményeként.

Mindezek megértése alapvetően fontos ahhoz, hogy a reinkarnáció tanításának és a feltámadás spirituális szintű eseményének viszonyát helyesen lássuk, és a két téma összekapcsolásakor megfelelően tudjuk értelmezni a meghatározó különbségeket.

Érdeemes annak is utánanézni, hogy mi a különbség a reinkarnáció (újratestesülés) és a transzmigráció (lélekvándorlás) között (további információ: http://www.apologia.hu/teahaz/reinkarnacio_eloadasjegyzet.pdf).

Az alábbi tanulmányban azt igyekeznek cáfolni, hogy a Biblia tanítana a reinkarnációról: <http://www.bibliabaptista.hu/reinkarnacio.html>. Fontos arról is tudni, hogy sok kutató szerint a Biblia valóban nem ad „tanítást” a reinkarnációról, viszont említést tesz olyan spirituális jelenségekről, amelyek összefüggésbe hozhatók ezzel a keleti tanítással.

Dr. Szász Ilma tanulmányát kritikával olvashatjuk, ugyanis ő hajlamos mindkét irányba igent mondani: <http://www.inco.hu/inco0401/tudatk/cikk1h.htm>.

Angol nyelven egy evangélikus (LCMS) álláspont: <http://www.orlutheran.com/html/r-or-r.html>.

További hasznos honlapok

- http://www.allposters.com/-sp/World-Religions-Map-Timeline-Posters_i387167_.htm
- http://www.forizslaszlo.com/irodalom/ind/irodalom_rigveda_himnuszok.html

A Rámajána-részlet itt található meg: <http://mek.niif.hu/00200/00228/html/>.

Ajánlott filmek

- Gandhi (Richard Attenborough, 1982)
- Amal (Richie Mehta, 2007)
- Örömváros (Roland Joffé, 1992)
- Gettómilliomos (David Boyle, 2008)

A dzsainizmus és a szikh vallás

A két vallásra elegendő egy tanóra, sőt szükség esetén egyéb kisebb ázsiai vallásokkal is összevonható. E két vallás tankönyvi bemutatásánál is látszik, hogy teljesen egységesen nem lehet kezelni a vallásokat, hiszen bár történeti része, illetve alapvető tanítása mindegyiknek van, de a szent iratok, a vallásgyakorlat és az istenek tekintetében nagyon is különbözőek lehetnek.

Ez magyarázza a tankönyvön belüli egyes fejezetek különbözőségeit is, hiszen míg máshol több pontba szedve mutatjuk be az adott vallás tanítását, addig például itt „egy levegővel” elmondható információkat találunk összegyűjtve.

Az erről a két vallásról folytatott beszélgetésben hangsúlyozzuk, hogy mindkettő a hinduizmus kasztrendszerének ellenhatásaként keletkezett. Próbáljuk megvizsgálni ennek hátterét például szerepjáték segítségével! Legyen

- egy bráhmín
- egy ksatrija
- egy vaisja
- egy sudra
- egy párja, azaz érinthetetlen
- egy dzsain
- egy szikh

A diákok ezekben a szerepekben az eddigi ismeretek alapján próbáljanak beszélgetni.

1. FELADAT (DZSAINIZMUS)

- ahimsza: erőszakmentesség
- dzsiva: szellemi lényegi valóság
- aszkézis: önsanyargatás, ruhátlanul járás (ebben az esetben)

2. FELADAT

- Bahubali: a bölcs, aki befejezte a reinkarnációk sorozatát
- Mahávira: a vallásalapító megvilágosodott Dzsina

1. FELADAT (SZIKH VALLÁS)

Islámból	Hinduizmusból
egyistenhit	megvilágosodás
nincsen kasztrendszer	nincs papság
közösség (itt: khálsza)	meditáció útja
a szentírás tekintélye	étkezés az istentisztelet része
közösségi hely (itt gurdwara)	

Feladatként adhatjuk a diákoknak, hogy magyarátsák az 5k-t!

- Hosszú haj
- Fésű
- Karperec
- Alsó
- Tőr

kezdőbetűi nem alkotnak egy értelmes szót, alkossatok valami megjegyezhető! A diákok a HoFKAT-nál (kezdőbetűk) minden bizonnyal találnak kreatívabbat...

2. FELADAT

Nincsen jó válasz, vagy rossz válasz, de az elköteleződés, a természetes viselet életkortól függetlenül hangot kaphat.

A buddhizmus

Szintén két óra ajánlott ennek a nem kevés anyagnak a feldolgozásához. Ehez a témához készült a legtöbb olyan film, amelyek megtekintésére akár délután is visszahívhatjuk diákokat, vagy részletet mutathatunk belőle tanórán.

Számomra a leghitelesebb a kizárólag tibetiekkel készített *Kundun* című Scorsese-alkotás 1997-ből, ez a Dalai Láma életét mutatja be. Ennek lelegeje a reinkarnáció bemutatásához és a dalai láma kiválasztásának menetéhez korrekt segítséget ad, a film többi része pedig szintén hiteles módon mutatja be a kínai kommunista állam kapcsolatát a tibetiekkel.

1. FELADAT

Hasonlítsd össze a négy nemes igazságot a keresztény Bibliából vett igehelyekkel!

- A világon minden szenvedés – Jézus legyőzte a világot
- Túlzó vágyak – ne kívánd a másét!
- A szenvedés megállítható – vagy mégse?
- Nyolcas ösvény – ???

2. FELADAT

Próbálj élethelyzetet találni mindegyik ösvényhez! Hogyan lehet ezt alkalmazni?

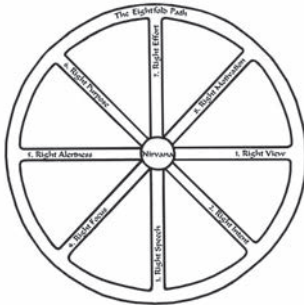
A helyes...

1. nézőponton – több oldalról?
2. belátáson – hibák felvállalása
3. szándékon – szívünk gondolatai
4. elhatározáson – döntéshelyzet
5. beszéden – ami kijön a szájból...
6. életmódon – szeresd felebarátodat, mint magadat...
7. cselekedeten – ne tégy olyat, amit nem szeretnéd, hogy veled tegyenek...
8. elmélkedésen – adj időt magadnak!

...keresztül vezet a *nirvánához*.

3. FELADAT

Hívjuk fel a diákok figyelmét, hogy néhány fogalom mindkét helyre beírható!

HINDUIZMUS		BUDDHIZMUS
 <p>szamszára, Brahman, ksatrija, három főisten, karma, istenszeretet útja</p>	<p>szamszára istenszeretet útja</p> <p>mókša</p> <p>3 főisten nirvána</p> <p>Brahman</p> <p>szangha karma</p> <p>4 nemes igazság</p> <p>ksatrija 5 parancsolat</p>	 <p>szamszára, nirvána, szangha, négy nemes igazság, öt parancsolat, karma</p>

Tibetről érdekesség: <http://bocs.hu/csi/csi986-3.htm>.

4. FELADAT (A ZEN-KÉPHEZ)

Érdekes arról beszélgetni a diákokkal, hogy miért szeretik például a szamurájok ezeket a kerteket, hogyan hat a kedélyállapotukra? Lenyugtat vagy felizgat? Kiegészítés diákszemmel:

<http://japankultura.hu/a-zen-kertek>.

5. FELADAT

- Nálam a mantra-módszer kiemelkedő szerepet tölt be a megvilágosodás felé vezető úton: vadzsrájána
- Vezetőm a mindenkori lhászai főpap: tibeti lámaizmus
- Jó hatással vagyok a szamurájokra: zen
- Szerintem a megváltás felé vezető utat világiak is járhatják: mahajána
- Én hordozom a buddhizmus legősibb formáját, 60 százalék körül vannak követőim: hínajána

Filmajánlatok

- *A kis Buddha* (Bernando Bertolucci, 1993)
- *Samsara* (Pan Nalin, 2001)
- *Tavaszi, nyári, őszi, téli... és tavasz* (Kim Ki-duk, 2003)
- *Hét év Tibetben* (Jean-Jacques Annaud, 1998)
- *Kundun* (Martin Scorsese, 1997)

KÍNA ÉS JAPÁN VALLÁSAI

Konfucianizmus – taoizmus – sintoizmus

Kína vallásait ajánlatos egy órán tárgyalni, és – időhiány esetén különösen is – érdemes hozzávenni a japán hagyományt.

A két, forrással kapcsolatos feladat talán oldja a tömény ismereteket, a tananyag vége felé pedig talán a diákok szintetizáló képessége is erősebb már, így az összefüggéseket jobban láthatják, amely interaktívabb feldolgozást jelenthet, például a három vallást három csoport mutatja be a többiek számára.

1. FELADAT

A tankönyv első képén *Lao-ce*, *Konfuciusz* és *Buddha* láthatók együtt egy kínai festményen, szimbolizálva a három vallás szoros kapcsolatát és jelenlétét Kínában.

Egy tartalmas tanmesét is használhatunk a diákoknak illusztrációként hármuk kapcsolatáról, az ecetkóstolók üzenetét: <http://shantimassage.hu/ecetkostolok/>.

Ecetkóstolók

Kínai képes tanmese

Három ember álldogál egy ecetes dézsa körül. Mindhárman belemártván ujjukat az ecetbe, s megkóstolván, arcuk más-másféle véleményt (érzést) tükröz. A három alak Kína három tanítómestere: Kung Fu-ce (Konfuciusz), Buddha és Lao-ce. Az ecet, amit nyalogatnak, az Élet Esszenciája.

Az első arc savanyú, a második keserű, a harmadik arcon mosoly ül.

Konfuciusz számára az élet savanyúnak tűnhetett: megélése szerint a jelen nem tart lépést a múlttal, s az ember földi irányítása (élete) nincs összhangban a Mennyei Úttal, a világmindenség irányítójával. Az emiatt megélt zavar elhárítására nagy súlyt helyezett az ősök tiszteletére, az ősi szertatásokra és ceremóniákra, melyekben a császár – a menny fia – volt a közvetítő a végtelen ég és a véges föld között. A konfucianizmus aprólékosan kidolgozott, előírásos zenéje, gesztusai, beszédfordulatai, szertartásrendszere mind e felfogás céljait szolgálja.

Buddha ellenben roppant keserűnek érezte a földi létet, telis-tele érzelmi kötelékekkel és vágyakkal, amelyek szenvedésbe torkollanak. A világot egyetlen nagy kelepccének látta, ahol minden csak káprázat, és minden teremtmény az érzelmek kuszaságában gyötrődik és küszködik. Ahhoz, hogy békére leljen, az egyetlen lehetőség: felülemelkedni ezen a „porvilágon” és eljutni a nirvánába, a „szélmentes” (érzelmektől, vágyaktól megszabadított) országba.

Lao-ce szerint az ember mindenkor megtalálhatja azt a harmóniát, amely a kezdet kezdete óta fennáll az Ég és a Föld között. *Az út és erény könyvében* – a *Tao Te Kingben* – kinyilatkoztatta: a Föld voltaképpen az Ég visszatükröződése, és nem az ember, hanem a saját törvényei irányítják. Ezek a törvények a távoli bolygók forgására éppúgy kihatnak, mint az erdei madarak és a tengeri halak életére. Minél több ember üti bele orrát a természet egyensúlyába, annál inkább felborul a harmónia. Minél több az erőszak, annál nagyobb a baj. Mindennek megvan a saját belső természete – legyen az nehéz vagy könnyű, nedves vagy száraz, gyors vagy lassú, amit nem lehet megerősökölni, mert abból csak baj származik. A harc elkerülhetetlen, ha valamire kívülről kényszerítenek absztrakt és önkényes szabályokat – s ekkor lesz csak igazán sanyarú az élet. Lao-ce szerint azonban a világ nem kelepce, hanem bölcs tanítómester. Ha a leckéit megtanuljuk, és törvényeit követjük, minden jól megy majd. A minden égi és földi dolog mögött működő törvényeket nevezte el *Taónak*, az *Útnak*, melyet

ugyan nem lehet szavakkal méltóképpen leírni, de lényege mégis érthető. Minél többet törődsz a világ törvényeivel és az étellel (a dolgok természetének megismerésével), annál jobban megismered az Utat, a Taót. Ha megtalálod s követed a Taót, megleled a harmóniát s ezen életmód természetes következményeként a békéd és a boldogságod is.

A taoista, aki harmóniában van az életkörülményeivel, azt is pozitívummá változtatja, ami másoknak negatívum. Taoista nézőpontból a savanyúság és keserűség a kicsinyes és elégedetlenkedő elme szüleménye. Az élet maga édes, ha megértik, és arra használják, amire való.

Ez az ecetkóstolók üzenete.

Az univerzalizmus tárgyalásakor érdemes megbeszélni a szinkretizmus ilyen módon vállalható formáját és kitérni arra, hogy a különböző gyökerű vallási jelenségek elfogadása (például valaki egyszerre vallja magát kereszténynek és hisz a reinkarnációban) miért okoz hitbeli feszültségeket az adott vallási hagyományon belül.

A konfucianizmus

Tartalmi kiegészítésként ajánlom: http://www.phil-inst.hu/uniworld/vt/valltort/2_11.htm.

A *Dalok könyvéből* származó részlethez az alábbi információ még segítségül szolgálhat.

Konfuciusz munkáit két csoportra oszthatjuk.

1. *Wu king* (öt kanonikus könyv)
2. *Szi su* (négy klasszikus munka)

Wu king

1. *Változások könyve*: természetfeletti dolgokkal és jóslással foglalkozik, valamint erkölcsi szabályokat tartalmaz.
2. *Dalok könyve*: 305 (más források szerint 311) himnuszt tartalmaz.
3. *Írások könyve*: főleg régi nyilatkozatokat és rendeleteket foglal egybe kb. Kr..e. 2 300-tól a mű írásáig.
4. *Tavaszi és őszi*: Konfuciusz szülőhelye történetét (Lu állam) írta meg erkölcsi kommentárokkal fűszerezve.
5. *Szertartások könyve*: ebben szertartások és Konfuciusz iskolájának tanításai szerepelnek.

Szi su

1. *Nagy tanítás*: erkölcsi értekezés.
2. *A közép változatlanlansága*: benne a belső kiegyensúlyozottság elérését tárgyalja.
3. *Lun jü*: tanítványokkal folytatott beszélgetések gyűjteménye.
4. Meng-ce (Menciusz) tanításait tartalmazza.

A *Nagy szabályban* szól az öt elemről és az öt fázisról, a jin–jang elméletről, az egészség–betegség kapcsolatáról, a testi és lelki harmóniáról. Szerinte a helyes viselkedés a következőket jelenti: őszinteség, szorgalom, jóság, méltóság, nagylelkűség. Ezeknek az apa–fiú, férj–feleség, testvérek, úr–szolga, barátok kapcsolatait kell átszőniük. Véleménye szerint tanulással a születésből eredő hátrányok kiegyenlítődhetnek, biztosítva ezzel a felemelkedés útját.

2. FELADAT

A fejedelemségekből származó népdalok szövegei közül olvasva a szöveget két irányba indulhatunk: írhatja ezt a dalt a férj is, aki mellett ott van ez a csodás társ, vagy éppen írhatja egy olyan vágyakozó külső szemlélő, aki látja ezt a harmóniát. Mit gondolnak a diákok?

A taoizmus

A konfucianizmushoz hasonlóan érdemes kiemelni a filozófiai háttérét és a bölcséleti felfogást mint a klasszikus vallásértelmezést. Lásd még: VASZILJEV, Lev Sz.: *Kultuszok, vallások és hagyományok Kínában*. Gondolat, Budapest, 1977.

3. FELADATHOZ

További gondolkodásra indító részletek a Tao-te-king könyvből Weöres Sándor fordításában: http://www.citatum.hu/konyv/Tao_Te_King?r=1.

A sintoizmus

Japán vallása izgalmas, de nem indokolt egy külön tanórán vizsgálni, a kínai hagyománnyal együtt tárgyalva a közös gyökereket még jobban kihangsúlyozhatjuk.

Lásd még: BHANTE, Bhikkhu Satori: *A sintoizmus*. Gondolat, Budapest, 1990.

ELIADE, Mircea: *Vallási eszmék és hiedelmek története 1–3*. Osiris Kiadó, Budapest, 1994–1996.

4. FELADAT

Fogalmak meghatározása ismétlésként

- *jin*: női (feminin) őserő: passzív, befogadó, termékeny, nedves princípium.
- *jang*: a férfi (maszkulin) őserő: aktív, teremtő, nemző, fényes princípium.
- *tao*: út; a létezés ősforrása, személytelen erő, amely mindent létrehoz, de egyben törvény, mérce is.
- *kami*: a kamik a sintoizmusban a tisztelet tárgyai, amelyek az európai felfogástól eltérően istenek, szellemek, az ősök lelkei egyaránt lehetnek.
- *Kodzsiki*: a japánok egyik szent könyve, amelynek erkölcstana olyan, mint a legtöbb vallásé: a jók a mennyországba, a gonoszok a pokolba kerülnek haláluk után.

KORUNK ÚJ VALLÁSI JELENSÉGEI

Ehhez a fejezethez tartozik a leggazdagabb szakirodalom, amely nemcsak a tanárt segítheti a minél alaposabb készüléskor, hanem a számonkérésnél említett lehetőségek közé tartozó kiselőadások talán ennél a témánál a legrelevánsabbak. A tanterv szerinti négy óra elegendő lehet sok mindenre, számítsunk a diákok aktivitására abból a szempontból is, hogy akár itt fel nem sorolt vagy nem tárgyalt vallásokkal is szeretnének foglalkozni.

1. FELADAT

A tankönyv képein két sztár látható: Tom Cruise a szcientológia pulpitusánál, Madonna pedig egy újgnosztikus irány, a Kabbala híveként koncertezik a judaizmus és az iszlám jelét viselő táncosaival. A képekkel kapcsolatban feltett kérdésre a diákok válaszai között ezek a szimbólumok lehetnek zavaróak, míg a szcientológia jelképében leginkább a kereszt okozhat értetlenséget...

2. FELADAT

Az idilli New Age-kép kapcsán sok pozitívum megemlíthető a közösségről, a békéről, a napfényről, de érdemes megemlíteni az idealizált környezet sérülékenységét is.

A *Hair* című musical *Aquarius (Vízöntő)* című számának a szövege alább olvasható angolul és magyarul. A szám meghallgatható: <http://www.youtube.com/watch?v=6223XG2r9BA>.

When the moon is in the Seventh House
And Jupiter aligns with Mars
Then peace will guide the planets
And love will steer the stars

Fényes Hold, hozd el az új időt
Mikor a Jupiter a Marssal együtt áll
A harc és minden rossz felhő elszáll
És helyére a szeretet áll

This is the dawning of the age of Aquarius
The age of Aquarius
Aquarius! Aquarius!

Ez lesz a vízöntő, az új korszak hajnala
A béke győztes angyala
A vízöntő, a vízöntő

Harmony and understanding
Sympathy and trust abounding
No more falsehoods or derisions
Golden living dreams of visions
Mystic crystal revelation
And the mind's true liberation
Aquarius! Aquarius!

Szeretet hoz a földnek,
Meleget oszt és olvad a jég
A hazugok a ködbe vesznek
Tiszta álmot a gyermekeknek
Misztikus csodák így születnek
Édes szabadság a szívnek
A vízöntő, a vízöntő

When the moon is in the Seventh House
And Jupiter aligns with Mars
Then peace will guide the planets
And love will steer the stars

Fénylő Hold, lesz majd egy új idő
Mikor a Jupiter a Marssal együtt áll
A harc és minden rossz felhő elszáll
S helyére a szeretet áll

This is the dawning of the age of Aquarius
The age of Aquarius
Aquarius! Aquarius!

Ez lesz a vízöntő, a béke bíbor hajnala
A vízöntő korszaka
A vízöntő, a vízöntő...

3. FELADAT

A szcientológiához kapcsolódó két feladat közül az elsőben az „agymosás” egész könnyen tetten érhető (<http://mia.szcientologia.org/html/part05/index.html>),

4. FELADAT

A feladat egy személyes élményt idéz fel 2009 júniusából. Ha van lehetősége a tanárnak, egy fénymásolaton kiadhatja a „beszélgetés” egyes részleteit, és érvelők–ellenérvelők táborára osztva a csoportot feldolgozhatják a témát: <http://www.sopron.info.hu/2009/06/14/az-iskolalelkesz-uzen/>.

Az alábbi személyes történetet Gábor Csilla írta 1997-ben a Moon-szektáról a *Korunk* lapjain.

1990 őszén Budapesten betértem a Ferenciek terén lévő ferences templomba, hogy a csöndben legalább részben feldolgozhassam azt a rengeteg hatást, ami azokban a napokban ért. Amikor néhány perc múlva kiléptem, diszkrét eleganciájú fiatalember szólított meg: beszéllek-e angolul. Azt hittem, valami eltévedt külföldivel van dolgom, így hát barátságosan feleltem és igenlően. Ám ő nem valamely múzeumra, étteremre vagy utcára volt kíváncsi a továbbiakban, hanem arra, hogy katolikus vagyok-e, és hogy mi a véleményem az ökumenizmusról. És még mindig jóhiszeműen és őszintén – ekkor ugyanis arra gondoltam, hogy talán valamilyen egyház-szociológiai felmérést készít, miért ne segítenék az adatgyűjtésben – elmondtam, szerintem óriási botrány a kereszténység megosztottsága, aminek megszüntetésén munkálkodni kell, ezért becsülök nagyra minden ökumenikus törekvést. (Miközben erről beszéltem, az jutott eszembe, ami Taizében élő valóság: az egység szolgálata anélkül, hogy bárki is megtagadná saját hovatartozását és hagyományait.) Öröm látszott az arcán, azt felelte, hogy ha így van, feltétlenül együtt kellene működnünk, hiszen ő egy ökumenikus szervezet tagja, a neve Egyesítő Egyház. Egy prospektust is a kezembe nyomott, benne olyan általános, ezért majdhogynem semmitmondó célkitűzésekkel, mint a rászoruló megsegítése, a béke előmozdítása, a vallások közelebb kerülése egymáshoz... Ekkor még csak az elnevezés lett gyanús: miért éppen „egyház”? Rá is vágtam gyorsan: én nem akarok kilépni az egyházamból. Nem baj, volt a válasz, és meghívott egy összejövetelükre. Ekkor már átláttam a szitán, mégis elmentem: kíváncsi voltam, mégis mit ért ökumenizmuson ez a szervezet, mit képes kezdeni azokkal az átfogó emberi gondokkal, amelyeket a tájékoztatón megjelölt. Talán nem kell mondanom, sem a felekezetek közötti megbékélés lehetőségeiről, sem a világ nagy ínségeiről nem esett szó az összejövetelen: valami számomra követhetetlen gondolatmenetű videokazettát tekintettünk meg, a dolgok közötti rejtett összefüggésekről. Egy idő után már csak a módszerre figyeltem, visszamenőleg is: a templom körül ólálkodnak (miért nem az aluljárót vagy kocsmát célozzák meg, ha már olyan fontos nekik az emberek üdvössége, gondoltam), a megszokottól megtevesztően eltérő jelentést tulajdonítanak egy, az egyházi nyelvben meghonosodott és lefoglalt kifejezésnek (ökumenikus egyház) – ez enyhén szólva manipuláció, talán inkább hazugság –, kusza, vulgarizált egyvelegét adják elő keresztény és keleti tanoknak, magabiztosan, tetszetősen, így próbálva meg behálózni a fogékony, ám tájékozatlan és saját egyházának pasztorációs gyakorlatával elégedetlen hívőt. Véletlenül derült ki, hogy az én fiatalemberem valamikor katolikus volt, társai is valamely történelmi egyház tagjai voltak, ám az ökumené első lépéseként otthagyták saját felekezetüket. Még soha nem voltam szektás térítés alanya, és miután ellenvetéseimet hangosan megfogalmaztam, nyomban megfagyott körülöttem a levegő. Nem is hívtak többé maguk közé. Évek múlva jöttem rá, hogy a munisták (Moon-hívők) egy csoportjával találkoztam.

Kérjük meg a diákokat, hogy fogalmazzanak meg kérdéseket a témáról! Élesebb szavakkal is szabad illetni a módszert, hiszen itt elsősorban a behálózási technika áll a középpontban, amelyhez képest a tanítás háttérbe szorul... Ez a kettő (módszer és tanítás) hangsúlyosan váljon is külön a beszélgetésnél!

5. FELADAT AZ IRÁNYZATOK TERJEDÉSÉNEK LEHETSÉGES OKAIRÓL

- Misztikummal körülfogott szekta, ahol a minket foglalkoztató kérdésekre *egyszerű* választ kaphatunk.
- A szélsőséges liberalizmus szintén elősegíti terjedésüket.
- A szekták mögött komoly gazdasági és pénzügyi érdek húzódik, komoly összegeket fordítanak a hittérítésre, a marketing mögött profi szakemberek állnak.
- Az egyházak és a családok értékközpontú nevelésének hiánya is kedvez a szekták terjedésének.
- A fekete-fehér (dichotomikus) látásmód és világtértelemezés jellemzi azt a fajta kettősséget, ami igen–nem, jó–rossz típusú gondolkodásra egyszerűsíti a vallást. „Mi vagyunk a jók, a kívülállók gonoszok.”
- Vonzerőt jelenthet még az az ígélet is, hogy a szekták a rejtett igényünket hatékonyan ki tudják elégíteni, de ide sorolható még a különböző okokból táplálkozó félelem is, mint a szegénység vagy a betegség.

A *Megéri egyházat alapítani?* című szövegdobozhoz itt található a teljes magyarországi egyházak listája 2011 tavaszáról: http://hu.wikipedia.org/wiki/Magyarorsz%C3%A1gon_m%C5%B1k%C3%B6d%C5%91_egyh%C3%A1zak,_felekezetek_list%C3%A1ja.

Ajánlott irodalom

TÖRÖK Péter: *Magyarországi vallási kalauz 2004*. Akadémia Kiadó, Budapest, 2004.

RÉVY Eszter: *Égő életek. Szekták Magyarországon*. Totem Plusz Könyvkiadó, Budapest, 2001.

VEÉR András: *Bolondok (úr)hajója – a szcientológia titkai, avagy a szcientológusok galaktikus pókerpartija Istennel és a pszichiáterekkel. A Föld a naprendszer elmegyógyintézete?* Art Nouveau Kiadó, Pécs, 1999.

LUGOSI Ágnes – LUGOSI Győző (szerk.): *Szekták – Új vallási jelenségek*. Pannonica, Budapest, 1998.

MÁTÉ-TÓTH András – JUHÁSZ Valéria: *Vallási közösségek az írott sajtóban*. JATEPress, Szeged, 2007.

SZILÁGYI Tamás – SZILÁRDI Réka: *Istenek ébredése. Az újpogányság vallástudományi vizsgálata*. JATEPress, Szeged, 2007.

KAMARÁS István: *Bensőséges bázisok*. Oktatókutató Intézet, Budapest, 1995.

HORVÁTH Zsuzsa: *Hitek és emberek*. ELTE Szociológiai-Szociálpolitikai Intézete, Budapest, 1995.

KAMARÁS István: *Búvópatakok*. A budapesti szentimreváros ifjúságának föld alá kényszerített hitélete. Márton Áron Kiadó, Budapest, 1992.

HÁMORI Gábor: *Szekták a demokráciában 2. Demokrátor*.

http://www.demokrator.hu/index.php?id=elemzesek_szektak2.

HORVÁTH PÁL: A mai keresztény világ és az „új vallási jelenségek”. In: uő: *Vallástörténet*.

http://www.phil-inst.hu/uniworld/vt/valltort/mai_vall.htm.

Világvallások együttműködési fóruma. <http://vilagvallasok.hu>.

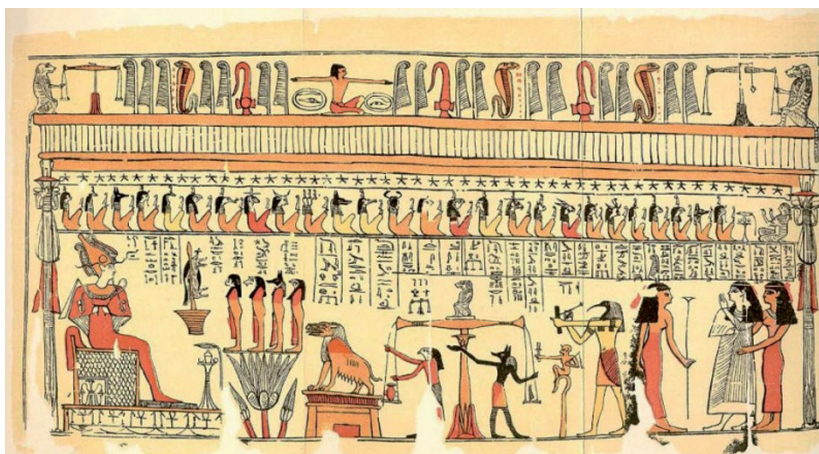
Az alábbiakban a letűnt korok vallásairól szóló tankönyvi fejezet következik. Mivel a tanmenet 22+3 óraszámú a kortárs világvallások megismerésére is meglehetősen szűkös időkeretet tesz lehetővé, a régi korok vallásait bemutató fejezet a diákok tankönyvében nem szerepel. Ha azonban a hittantanár fontosnak tartja, hogy az adott óraszámokon belül erről a témáról is essen szó, akkor a letűnt korok vallásait a tanári kézikönyvből kinyomtatott, fénymásolt formában kioszthatja a diákoknak.

LETÚNT KOROK VALLÁSAI

TANKÖNYVI KIEGÉSZÍTŐ FEJEZET

Kulcsszavak
 ISTENKIRÁLYSÁG, HALOTTKULTUSZ,
 AZ ISTENEK „FUNKCIÓI”

Ebben a fejezetben olyan vallásokkal ismerkedhetünk meg, amelyek ma már nem élő vallások, de a maguk korában nemcsak nagy területen sok ember számára jelentették az életet, hanem az egész kor szellemi fejlődését meghatározták. Ezek a vallások aztán alapjaivá váltak más vallásoknak, vagy teljesen eltűntek a történelem süllyesztőjében.

1. Elevenítsd fel a történelemből tanultakat! Mire emlékszel az egyiptomi vallásból? Segít-e ez a kép beazonosítani néhány istent, koncepciót?

Kezdjük az ókori sétát Egyiptomban, ahol minden tartomány, minden város más-más istent imád, a főisteneket azonban mindenki tiszteli. *Ámon-Ré*, a Nap istene egyike a legfontosabb isteneknek. Napkorongos fejfedőjében mindennap megszületik, és minden este eltűnik. Aranybárkájában nap mint nap evez az ég óceánján.

A fáraó

A fáraót, Egyiptom királyát a legfőbb papnak és az emberek között élő istennek tekintették. Ezért nem is volt szabad szembenézni vele. Az egyiptomiak úgy tartották, ő az ország első legendás királyának, Ozirisznek a leszármazottja, Hórusz inkarnációja a földön, aki halála után vissza fog térni az istenek világába. A fáraó kezkeskedett min-

denki számára a világ rendjéről. Neki köszönhették, hogy a Nílus áradása és a termés minden esztendőben megismétlődik. A fáraó volt a legfőbb vallási vezető. Tulajdonképpen egyedül ő könyöröghetett a templomban az istenekhez, de a papokra örökítette hatalmát – hiszen nem lehetett jelen mindennap birodalmának minden templomában.

Egyiptomi halottkultusz, túlvilág

Az egész egyiptomi vallás meghatározója a halottkultusz: hitük szerint az ember tovább élt a halál után. Az élők birodalmából a holtakéba való átjutást nagyon veszedelmesnek tartották, ezért a halottakat rítusok és imák védelmezték. A sírokat igazi lakásnak tekintették, ahol elhelyezték a halott számára az új élethez szükséges bútorokat és tárgyakat. Előbb azonban győztesen kellett kikerülnie Ozirisz ítéletének félelmes próbáiból.

A halál után az elhunyt hosszú, egészen a holtak birodalmáig tartó utazásba kezdett, ahol Ozirisz ítélőszéke elé került. A szarkofágba helyezett *Holtak könyve* mágikus formulagyűjtemény, mely segítette a halottnak számot adnia életéről. Ezután az elhunyt lelke megmérettetett: a mérleg egyik tányérjára a szívét tették, a másikra pedig egy madártollat. Ha egyensúlyban voltak a tányérok, a halott bejutott Ozirisz birodalmába. Ha nem, felfalta egy szörnyeteg, és örökre eltűnt.

2. Mit gondolsz erről a mérlegről? Mit gondolsz az ítélőszék előtt való megállásról? Eddig milyen ismereteid voltak erről? Hogyan vonhatsz párhuzamot a következő mondattal: „...onnan jön el ítélni élőket és holtakat”?

A legenda szerint Ozirisz volt Egyiptom első királya. Fivére, Szeth megölte, és tizen-négy részre darabolt testét szétszórta egész Egyiptomban. Ízisz, Ozirisz hitvese egymás után megtalálta a darabokat, helyreállította a testet, bepólyálta és felélesztette férjét. Így aztán Ozirisz lett az első múmia és a holtak istene. Ízisz varázslónő, az élet istennője és eszményi anyja. Ozirisz és Ízisz fia, Hórusz visszaveszi Szeth-től Egyiptom trónját, és bosszút áll atyjáért. Ő a sólyom-isten, a fáraó védelmezője. Kr. e. 1360 körül IV. Amenhotep fáraó megkísérelte kieroszakolni az egy istenben, Atonban, a Nap istenében való hitet. Ő maga felvette az Ehnaton (Atonnak kedves) nevet. Halála után visszaállítják a régi vallást, mert az egyiptomiak igen kötődnek hagyományos isteneikhez.

Az istenek panteonja

3. Kit tudsz beazonosítani az istenek közül?

Az Olümposz tizenkét istene: Héra, Zeusz, Poszeidón, Hádész, Pallasz Athéné, Aphrodité, Artemisz, Dionüosz, Héphaisztosz, Árész, Hermész, Apollón.

Történelmi ismereteiteket felelevenítve beszélhettek független és egymással versengő városállamokról (Athén és Spárta a két legnagyobb), eposzokról (Iliász és Odüsszeia), valamint arról, hogy szinte az egész történelem az istenek civakodásáról szól, az egyes ember sorsa mégis tőlük függött.

Ha a kor hétköznapi életét nézzük, minden városállam tisztelte védőistenségét, akinek egy templomot is szenteltek: ezt nevezzük közösségi kultusznak. A papi tisztséget választott vagy sorshúzással kijelölt személyek töltötték be. Minden polgár lehetett pap, ehhez nem volt szükséges semmilyen speciális képzés. A közösségi kultusszal megbízott pap szervezte az ünnepeket és a szertartásokat, melyek mindig kint, a templom körül játszódtak. Itt a pap marhát, malacot vagy koronával ékesített kecskét áldozott fel oly módon, hogy az állatok húsának egy részét elégette az oltáron. Ugyanakkor minden házon belül magánkultusz is zajlott – egy kis oltáron, ahol a szent tűznek soha sem volt szabad kialudnia.

A családfő minden reggel italáldozatot végzett: miközben mondta az imát, egy kevés bort, tejet vagy mézet öntött a földre. Az étkezések kezdetén kenyeret, gyümölcsöt, zöldséget esetleg süteményt ajánlottak fel Hesztiának, az otthon istennőjének. Neki mutatta be a férj a nőt, akit feleségül vett, az újszülöttet vagy egy új rabszolgát.

4. Kire illik a következő leírás?

- Király, égi apa, nőcsábász?
- Földi apa, megbocsátani nem tudó ellenség?
- Harcos, szerető?
- Misztikus, vándor, extatikus szerető?
- Kreatív, kézműves?
- Kommunikátor, szélhámos?

A világ teremtése a görög mitológia szerint A görögök a világ keletkezését az istenek cselekedeteivel magyarázták. A kezdetek kezdetén Kháosz életet ad Gaiának, a Földnek, ez megszüli Uranoszt. Gaiának Uranossal való nászából születnek a titánok, a világegyetem első urai. Egyikük, Kronosz felfalja gyermekeit az utolsószülött Zeusz kivételével, akit anyja megment. Felnövekedvén Zeusz fellázad atyja ellen, kényszeríti, hogy köpje ki fivéreit és nővéreit, majd együttesen megtámadják a titánokat. Győznek, és Zeusz az istenek fejedelme lesz. (Egy másik mítosz szerint az egyik titán, Prométheusz teremtette az embert agyagból és vízből.)

A rómaiak vallásában a görögöktől átvett panteon működése a császárkultusszal egészül ki, és jelenik meg új gondolatként.

A Kr. e. 1. században Augustus uralkodása idején a császár személye szent lett, és ennek megfelelő kultusszal övezték az egész Római Birodalomban: neki szenteltek egy teljes hónapot, melynek első napján nagy ünnepségeket tartottak. Templomot építettek a császárnak, és szobrokat készítettek róla. Halálakor a szenátus istenné avatta. Ettől kezdve gyakran Jupiter nevét társítják hozzá.

Ezután a császárok megkívták, hogy már életükben istennek tekintsék őket: például Néro Apollóval azonosítja magát, Marcus Aurelius pedig Herculessel.

5. Ismétlésként töltsd ki a táblázat hiányzó részeit, és beszéljessetek arról, hogy ma hogyan neveznénk el a középső oszlopban lévő „istenfeladatokat”?

Görög isten	„Tisztség”	Római isten
	az ég ura	Jupiter
Héra	a házasság istennője	
	bölcsesség, művészetek, tudomány	
Apollón		Apolló
Aphrodité		Venus
	háború	Mars
Artemisz	vadászat	
	hírnök	Mercurius
	tűz, kovácsok	Vulcanus
Poszeidón		
	a pokol és a halál föld alatt lakozó istene	Pluto
	bor	Bacchus

LETŰNT KOROK VALLÁSAI

TANÁRI KÉZIKÖNYV

A diákok erről a témáról rendelkezhetnek a legtöbb ismerettel eddigi történelemtanulmányaikból. Ez az a fejezet, amely akár a végtelenségig bővíthető – ez is indokolja a tanári kézikönyvben kiegészítő anyagként való szerepeltetését.

A tankönyvi rész például nem tárgyalja *Mezopotámia, Babilon vagy a mayák, aztékok, inkák vallását*. Nincs szó külön az európai nomád népek vallásairól sem, ezek említés szintjén elhangozhatnak, valamint itt kérhetjük a diákokat a tanári kézikönyv elején említett esetleges kiselőadások megtartására.

1. FELADAT

Az előzetes ismeretek felidézésén túl érdemes vallástörténetileg is aktuális filmélményeket előhozni, pl. Múmia-sorozat.

2. FELADAT

Ozirisz ítélőszéke előtti megállás vs. Apostoli hitvallás megfelelő sora...

- Vallásfenomenológiai azonosság: utolsó ítélet koncepciója több vallásban
- Hórusz mérlege vagy „sola gratia”?
- Hit vagy cselekedetek?

3. FELADAT

Miért van 13 alak a képen?

4. FELADAT

Görög istenek

- király, égi apa, nőcsábász: *Zeusz*
- földi apa, megbocsátani nem tudó ellenség: *Poszeidón*
- harcos, szerető: *Árész*
- misztikus, vándor, extatikus szerető: *Dionüosz*
- kreatív, kézműves: *Héphaisztosz*
- kommunikátor, szélhámos: *Hermész*

5. FELADAT

Görög isten	„Tisztség”	Római isten
Zeusz	ég ura	Jupiter
Héra	házasság istennője	Juno
Pallasz Athéné	bölcsesség, művészetek, tudomány	Minerva
Apollón	Nap	Apolló
Aphrodité	szerelem	Vénusz
Árész	háború	Mars

Artemisz	vadászat	Diana
Hermész	hírnök	Mercurius
Héphaisztosz	tűz, kovácsok – Zeusz testvére	Vulcanus
Poszeidón	tenger – Zeusz testvére	Neptunusz
Hádész	a pokol és a halál föld alatt lakozó istene	Pluto
Dionüszosz	bor	Bacchus

Hasznos honlapok, diashowk – ez utóbbiak egy digitális táblával rendelkező teremben szinte „megtartják helyettünk az órát”:

- *Egyiptom*: <http://www.diashow.hu/mitologia/967>
- *Görög-római istenek*:
<http://tttweb.hu/gyujtemenyek/cikkek/regi/Mitologia/Istenek/Gorog%20-%20Romai.htm>
- *Görög mitológia*:
<http://www.acsmcsilla.eoldal.hu/cikkek/okor/gorog-mitologia---istenek-csaladfaja>
- *Görög istenek*: <http://www.diashow.hu/mitologia/984>
- *Zeusz*: <http://www.diashow.hu/mitologia/966>
- *Római istenek*: <http://www.diashow.hu/mitologia/976>

BEFEJEZÉS

Számomra a tankönyv írása közben négy kulcsfogalom emelkedett ki, amely alapvetően meghatározza a kereszténység és a többi világvallás viszonyát. Ezek újra felidézésével szeretném újtára bocsátani ezt a munkát.

Anonim kereszténység

Ezt a fogalmat Karl Rahner dolgozta ki az inkluzivizmus elméletének keretein belül először. Bár John Hick megvádolja azzal, hogy paternalista módon olyasmint akar felajánlani a kereszténységen kívüli többi vallás követőinek, amit azok nem is kértek, én mégis azt gondolom, hogy ahogyan a tanítványok közé nem tartozó ismeretlen tanítvány tudott Jézus nevében cselekedni (Mk 9,38–41), úgy könnyen lehet, hogy valóban nem kell ahhoz Krisztust megvallania valakinek, hogy egy pohár vizet adjon felebarátjának. Jézus maga is erről beszél Mt 25,31–46-ban.

Világethosz

Hans Küng álláspontja ugyancsak rendkívül szimpatikus számomra, hiszen ő az, aki a vallásközi párbeszéd terén talán a legkonstruktívabb javaslatokkal áll elő. Azt gondolom, hogy a világbéke, illetve a világethosz valóban olyan közös alapot adhat, ahonnan hatékonyan el lehet indulni a mai vallási pluralizmusban. Lessing *Bölcs Náthán*jára már évtizedek óta hivatkoznak, ezért ma is azt mondhatjuk, hogy lényegében nem tudjuk, kinél van az igazi, döntse el egy nálunk nagyobb hatalom, addig pedig éljünk úgy, hogy a *hatás* minél szembetűnőbb legyen, és akkor nem baj, ha azt hisszük, hogy nálunk van az igazi.

Dialógus

Számomra meghatározó Raimundo Panikkar élete, aki egy spanyol katolikus édesanyja és egy hindu édesapa gyermekeként nem véletlenül lett a vallások közötti párbeszéd egyik vezető keresztény teológusa. Messzemenőig egyet tudok érteni vele abban, amit a dialógusról vall, hogy ti. nem hagyható ki a párbeszédből a másik fél. Nem ülhetünk úgy a tárgyalóasztalhoz, hogy csak a saját érveinket jelentjük ki, és nem is foglalkozunk a többi (jelen esetben) vallás mondanivalójával.

Azt gondolom, hogy a vallásokról évszázadokig, évezredekig visszamenőleg megállapítható, hogy eljutottak egy bizonyos szintre, *fenomenológiailag* tehát egyik vallás sem a nulláról indul. Ez az, amit ki kellene használnunk a párbeszédben, mert így könnyebben megláthatjuk a közös pontokat. Arra viszont vigyáznunk kell, hogy ne essünk bele abba a csapdába, amelyet szerintem John Hick nem tudott kikerülni, hogy ti. még ott sem akarja látni a különbségeket, ahol azok teljesen nyilvánvalóak. A közös pont(ok)ról való indulást lehet kihasználni a misszióban és az inkulturációs folyamatokban is.

„Ha a keresztények párbeszédet folytatnak más vallásokkal, semmiképpen sem szabad szem elől téveszteniük, hogy Jézusnak a dialógus gyakorlatából következő esetleges elismerése csak a dialógus mellékhatása lesz. Az, hogy választ kap-e a Jézus egyedülállóságára vonatkozó kérdés, hogy Jézus

végérvényesnek és mértékadónak bizonyul-e, valójában nem a fő szándéka vagy fő célja a dialógusnak. Az elsőrangú feladat, amelyet a keresztényektől és minden vallástól megkövetel a vallásos és a társadalmi-politikai világ, amelyben élnek, hogy meghallgassák egymást, hogy közösen fáradozzanak az egész emberiség jólétéért és üdvéért. Ha így lesz, akkor minden vallás központi céljai és reménységei közelebb kerülnek. Allahot elismerik és magasztalják, Krisna cselekedni fog a világban, a megvilágosodás előrehalad és elmélyül, és az emberek majd megértik és munkálják Isten országát.” (Hans Küng)

Inkultúráció

(Ez a bekezdés szerepel a tankönyv amerikai indiánokról szóló részénél, 19. o.) Vallom azt, hogy önmagában a *misszió* szó egyértelműen nem negatív, de sajnos erről az eltaposott kultúrájú népeket meglehetősen nehéz meggyőzni. Ezért örültem annak a terminológiai újításnak, amit az *inkultúráció* (amikor az evangélium egy adott kultúra részévé válik) szó jelent. Számomra pontosan azt a lépcsőt iktatja be az egész folyamatba, amely az „agresszív misszióból” kimaradt. Így hiszem azt, hogy az indián rezervátumokban töltött hetek, a végigélt ceremóniáik, a keresztény nagyhéttel párhuzamba hozható naptáncuk mind-mind egy inkultúrációs folyamat része.

A rezervátumban hallottam egy hölgytől, aki az ottani belső keresztény misszió vezetője, hogy „menjünk üres bögrével” (*empty cup*). Jöhetnek a misszionáriusok, csak jöjjenek üres bögrével. Hozzanak valamit, hozzák azt, amijük van, aztán azt együtt töltsük meg – kérte Violet. Számomra ez az „üres bögre”-kép jelenti az inkultúrációt és azt az attitűdöt, amellyel a vallások kérdéséhez érdemes közeledni.

JAVASLAT ÖSSZEFOGLALÓ ÓRÁRA

***Mindent vagy semmit!* típusú vetélkedő**

Szabályok

- Osztálylétszámtól függően három csapatra (minimum párokra) osztjuk a csoportot.
- A csoportok választanak az egyes kategóriák 10–50 pontos kérdései közül: ez a kérdés csak nekik szól.
- Amennyiben tudják a választ, megkapják az összes pontot.
- Amennyiben nem tudják a választ (vagy csak részletét), a többi csapat jelentkezéssel (!) átveheti a válaszadás jogát, és arányosan kapnak pontot.
- Amennyiben bekiabálja valaki a választ, akkor azé a csapaté a pont, akinél a válaszadás joga volt.
- Negatív pontot nem adunk.
- A több pontot érő kérdések nem feltétlenül nehezebbek, mint a kevesebbet érők, legfeljebb több információ szükséges a megszerzésükhöz.
- Válasszon minden csapat egy szóvivőt, akinek nem feltétlenül kell mondania az összes választ, sokkal inkább vitás esetekben tőle kérjük a végső választ.
- Melyik csapat kezdjen (hiszen sem kettővel, sem hárommal nem osztható a kérdések száma)?
  - Eldönthető pl. a következő módszerrel: a tanár gondol egy számra mondjuk 1–50 között, minden szóvivő mond hangosan egy számot, aki a legközelebbi számot mondja, az kezd.
- Fontos a jutalmazás: a győztes csapat minden tagjának 2-3 extra pontot ígérünk a dolgozatnál!

Kérdések

	Fogalmak	Keleti vallások	Nyugati vallások	Korunk vallásos jelenségei	Egyéb
10	henoteizmus	szent hely?	Közös ős/pátriárka?	Madonna?	Buddha neve?
20	ateizmus, animizmus	móksa, nirvana?	Kongregacionalista/episzkopális?	Somogyvámos?	Mi az univerzizmus?
30	tefillin, mezúza, Talmud	5K – szikh vallásban	Idézd a Sömát! Magyarázd a használatát!	Szcientológia?	Hat vak és az elefánt?
40	Négy főisten négy külön kultúrából?	Nevezd meg egy-egy fontos személyiséget <ul style="list-style-type: none"> • a hinduizmusból • a buddhizmusból • a dzsainizmusból • a szikh vallásból! 	Sorold fel a katolikus egyház hét szentségét!	New Age? (min. négy információ)	Az indián nap-tánc és nagypéntek párhuzama?
50	tao, sinto, kami, jin–jang; dzsiva	Sorold fel a hinduk három főistenét funkciójukkal együtt!	Sorold fel az iszlám öt oszlopát jelentésükkel együtt!	A buddhizmus irányzatai?	Öt a buddhisták nyolcas ösvényéből

Válaszok/Megoldások

	Fogalmak	Keleti vallások	Nyugati vallások	Korunk vallásos jelenségei	Egyéb
10	Egy isten tisztelete, de mások elfogadása is	Varanasi/ Benáresz	Ábrahám	Kabbala	Sziddhárta Gautama
20	természetfelet-tibe vetett hit tagadása	Az élet körforgásából való kitörés a hindu/buddhista hagyományban	k: gyülekezeti elvű; e: (püspök) hierarchikusabb	Krisna-völgy Magyarországon	Kínában együtt a konfucianizmus, taoizmus, buddhizmus
30	imaszj; Sömá ajtófélfára; szóbeli tanítás	Kanga, Kesh, Kara, Kirpan, Kachera	Halld meg, Izrael... (5Móz 6,4–9) ajtófélfá, homlok, felkar	L. Ron Hubbard, 1950, auditor, öngyógyítás, dianetika, szellemi tréning stb.	Részigazságok és a nagy egész igazság viszonya – egy Isten, több kinyilatkoztatás
40	Egyiptom: Ámon-Ré Görögország: Zeusz Polinézia: Tangora Indiánok: Nagy Szellem	H: Ganésa B: Sziddhárta Gautama D: Bahubali Sz: Guru Nanak	kereszttség, bérmlás, eukharisztia, bűnbánat, házasság, papság, beteg kenete	Vízöntő-korszak várása, tudományos eklektika, ezotéria, személyes Isten helyett személytelen erő	Szenvedés felajánlása a közösség megújulásáért; piercing stb.
50	út; istenek útja; japán isten, szellem; két ellentétes őserő; szellemi szubsztancia a dzsainizmusban	Brahmá – teremtmő Visnu – fenntartó Siva – pusztító, újjáteremtő	Sahada – hitvallás, szalát – napi 5× ima, szaum – böjt Ramadam alatt: zakat – adakozás, hadzs – zarándoklat	hínájána – kis szekér mahájána – nagy szekér vadzsrajána – gyémántszekér csan/zen tibeti lámaizmus	helyes beszéd, cselekvés, szándék, belátás, nézőpont, erőfeszítés

TÉMAZÁRÓ DOLGOZAT

Név: _____ Pont: ___/80 _____%

1. Döntsd el a következő állításokról, hogy igazak vagy hamisak! (5 pont)

a) Az iszlám szó engedelmességet jelent.	I / H
b) Mohamed 622. július 6-án futott Mekkából Medinába.	I / H
c) A Korán 150 fejezetből áll.	I / H
d) A dzsainizmus világvallás.	I / H
e) A hinduknál minden tehén szent.	I / H

2. Magyarázd meg a következő fogalmakat! (9 pont)

Brahman: _____

szuráh: _____

szamszara: _____

móksa: _____

henoteizmus: _____

dzsíva: _____

karma: _____

kami: _____

sabbát: _____

3. Írd be a hiányzó szavakat buddhizmusról való ismereteid alapján! (14 pont)

Buddha eredeti neve _____. A mai Nepál területén élt, és mindene megvolt. Egy nap kísértelt a palotából, és látott egy _____, egy _____, egy _____ és egy _____, aki mégis _____ volt. Ezután elment, aszkétává vált, majd egy _____ alatt megvilágosodott. Halála után két nagy irányzatra szakadtak követői, az egyik a _____, ami azt jelenti: _____, a másik a _____, ami azt jelenti: _____. Ez utóbbinak két irányzata van: _____ és a _____. Előbbi politikai és vallási vezetője a _____, utóbbi főleg Japánban terjedt el.

4. Töltsd ki a következő táblázatot a kasztrendszerrel való ismereteid alapján! (11 pont)

Brahma testrésze	Kaszt neve hindiül	Kaszt neve magyarul
fej		
	ksátriják	
comb		
		szolgák
Kaszton kívüliek (három nevet írd ide): _____, _____, _____		

5. Nevezd meg... (1+2+3+4+5+6 = 21 pont)

a) a hinduk szent városát a Gangesz partján: _____

b) az iszlám két irányzatát: _____

c) a három legfontosabb zsidó ünnepet: _____
_____

d) a buddhizmus négy alapelvét: _____
_____

e) Ötöt a buddhisták nyolcas ösvényéből: _____
_____

f) a hinduk három főistenét a funkciójukkal együtt (3×2): _____
_____

6. Párosítsd az összetartozókat! (7 pont)

sahada
Eid-ul-Adha
szalat
szaum
Eid-ul-Fitr
zakat
hádzs

adakozás a feleslegből
a hajj első napja
böjtölés Ramadam hónap alatt
a Ramadam utolsó napja
hitvallás az egyetlen istenről
zarándoklat Mekkába
napi ötszöri ima

7. Írj kb. százötven-kétszáz szavas fogalmazást a következő témák egyikéről!
Használd a lap másik oldalát! (**Tartalom – 6, Vélemény – 5, Stílus – 4 = 13 pont**)

- a) Hans Künggel egyetértek/nem értek egyet abban, ...
- b) Milyen módon üdvözülhetnek a kereszténységen kívüli vallások követői? Röviden ismertesd az exkluzivista, az inkluzivista és a pluralista megközelítés lényegét, és érvelj a mellett, amelyik szerinted a leginkább elfogadható!
- c) Miben látod a feltámadás és a reinkarnáció közötti különbséget?

Jó munkát!